

ISSN 2786-4731 (Print)
ISSN 2786-474X (Online)

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний аграрно-економічний університет



Таврійський науковий вісник

Публічне управління та адміністрування

Випуск 4



Видавничий дім
«Гельветика»
2022

ISSN 2786-4731 (Print)
ISSN 2786-474X (Online)

Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування / Херсонський державний аграрно-економічний університет. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 4. 68 с.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

Свідectво про державну реєстрацію KB № 24812–14752P від 12.04.2021 року.

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 (додаток 3) журнал внесений до переліку фахових видань України категорії «Б» (спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування).

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Офіційний сайт журналу: <http://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public>

Редакційна колегія:

Потравка Лариса Олександрівна – завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Херсонського державного аграрно-економічного університету, доктор економічних наук, професор – головний редактор

Вольська Олена Михайлівна – професор кафедри публічного управління та адміністрування Херсонського державного аграрно-економічного університету, доктор наук з державного управління, доцент

Гарафонов Оля Іванівна – професор кафедри менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, доктор економічних наук, професор

Дурман Олена Леонідівна – доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету, кандидат наук з державного управління

Карташова Оля Григорівна – доцент кафедри публічного управління та адміністрування Херсонського державного аграрно-економічного університету, кандидат економічних наук

Кирилов Юрій Євгенович – професор кафедри публічного управління та адміністрування Херсонського державного аграрно-економічного університету, доктор економічних наук, професор

Монастирський Григорій Леонардович – професор кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу Західноукраїнського національного університету, доктор економічних наук, професор

Пугач Андрій Миколайович – завідувач кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування Дніпровського державного аграрно-економічного університету, доктор наук з державного управління, професор

Храпкіна Валентина Валентинівна – професор кафедри маркетингу та управління бізнесом Національного університету «Києво-Могилянська академія», доктор економічних наук, професор

Kryk Barbara – Doctor of Economics, Professor, Professor University of Szczecin (Poland)

Smalskys Vainius – Doctor of Social Sciences, Professor, Institute of Public Administration, Mykolas Romeris University (Lithuania)

УДК 352:005.8

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.4.1>

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ОЦІНЮВАННЯ ГОТОВНОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Базько О. А. – здобувач Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України
ORCID: 0000-0003-1809-4917

У статті обґрунтовано практичну реалізацію моделі оцінювання об'єднаних територіальних громад до здійснення проєктної діяльності. Виокремлено чинники, що впливають на впровадження проєктного управління та здійснення проєктної діяльності. Акцентовано увагу, що методичне забезпечення визначення готовності об'єднаних територіальних громад до проєктної діяльності передбачає побудову відповідної моделі оцінювання з використанням методу нечітких множин. Визначено, що входними параметрами системи нечіткого висновку є 4 нечітких лінгвістичних змінних: фінансова спроможність здійснення проєктної діяльності; кадрова спроможність здійснення проєктної діяльності; організаційне забезпечення проєктної діяльності; технологічне забезпечення проєктної діяльності. Вихідним параметром є лінгвістична змінна «рівень готовності ОТГ до проєктної діяльності». Обґрунтовано, що рівень готовності об'єднаних територіальних громад до проєктної діяльності відображає наскільки: фінансово спроможною є територіальна громада щодо здійснення проєктної діяльності; учасники територіальної громади готові до здійснення проєктної діяльності; повним є інституційно-організаційне забезпечення, що передбачає набір повноважень і ресурсів, якими володіє територіальна громада для реалізації проєктних дій та заходів; належним є технологічне забезпечення, відповідно до якого є матеріально-технічна база, відкритість інформації про послуги, умови та професійності надання. Доведено, що запропоноване методичне забезпечення визначення готовності об'єднаних територіальних громад до проєктної діяльності дозволяє не тільки визначити рівень готовності громади за кожним напрямом (фінансова спроможність здійснення проєктної діяльності; кадрова спроможність здійснення проєктної діяльності; організаційне забезпечення проєктної діяльності; технологічне забезпечення проєктної діяльності), але й дати узагальнюючу оцінку за допомогою методу нечітких множин. Особливістю отриманої моделі є її здатність виявити рівень підготовленості громади до здійснення проєктної діяльності, визначити слабкі місця та суттєві відхилення у роботі, а також розробити подальшу дію щодо впровадження проєктних змін.

Ключові слова: проєктна діяльність, готовність громади, фінансова спроможність, кадрова спроможність, метод нечітких множин, інструментарій проєктного управління.

Bazko O. A. Practical implementation of the model for assessing the readiness of united territorial communities to implement project activities

The article justifies the practical implementation of the model of assessing the readiness of united territorial communities to implement project activities. The factors influencing the implementation of project management and project activities are highlighted. It is emphasized that the methodological support for determining the readiness of united territorial communities for project activities involves building an appropriate assessment model using the fuzzy set method. It is determined that the input parameters of the fuzzy inference system are 4 fuzzy linguistic variables: financial capacity to implement project activities; staff capacity to implement project activities; organizational support of project activities; technological support of project activities. The output parameter is the linguistic variable "level of readiness of the territorial communities for project activities". It is substantiated that the level of readiness of amalgamated territorial communities for project activities reflects the extent to which: the territorial community is financially capable of implementing project activities; members of the territorial community are ready to implement project activities; institutional and organizational support is complete, which provides a set of powers and resources that the territorial community has to implement project actions and activities; technological support is appropriate, according to which there is a material and technical base, openness of information and communication, and openness

of the information system. It is proved that the proposed methodological support for determining the readiness of amalgamated territorial communities for project activities allows not only to determine the level of community readiness in each area (financial capacity to implement project activities; staff capacity to implement project activities; organizational support for project activities; technological support for project activities), but also to give a generalized assessment using the method of fuzzy sets. The peculiarity of the obtained model is its ability to identify the level of preparedness of the community for the implementation of project activities, to identify weaknesses and significant deviations in the work, as well as to develop further actions to implement project changes.

Key words: *project activity, community readiness, financial capacity, human capacity, fuzzy sets method, project management tools.*

Постановка проблеми. Впровадження проектної діяльності є одним із основних інструментів зростання ефективності роботи об'єднаної територіальної громади в сьогоденні умовах, адже створюються позитивні передумови для підвищення швидкості рішень на місцях, які сприяють територіальному розвитку громади. У свою чергу, швидке зростання інтересу до впровадження проектної діяльності призводить до необхідності оцінювання готовності громади до її здійснення. Слід також розуміти, що в організації проектної діяльності на рівні територіальних громад визначальне значення мають зацікавленість та професіоналізм міських органів влади, взаємодія та залучення активного населення та некомерційних організацій, державна підтримка. Тому, враховуючи необхідність гнучкого реагування на швидкоплинні процеси та відповідно важливість реалізації стратегічних планів розвитку ОТГ, особливого значення набувають теоретико-методичні аспекти оцінювання готовності об'єднаних територіальних громад до здійснення проектної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення готовності територіальної громади до проектного управління в рамках різних підходів лежать в площині дослідження таких науковців, як: О. Безпеляк [1], О. Василюк [2], Г. Васильченко [3], О. Дурман [4], І. Запихляк [6], Г. Мінаєвої [5], А. Полянської [6], С. Русякової [7], Є. Удод [8], М. Фурса [2] тощо. Однак, виявлення дієвого методичного підходу щодо оцінювання готовності громади до здійснення проектної діяльності залишається відкритим питанням через відсутність єдиної концепції до цього процесу.

Метою даної статті є обґрунтування практичної реалізації моделі оцінювання готовності об'єднаних територіальних громад до здійснення проектної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Більшість вчених розглядає визначення готовності до проектної діяльності на місцевому рівні з точки зору аналізу професійної готовності органів влади. Аналізуючи підходи вчених до розкриття сутності феномену «професійна готовність органів влади до управління проектами» можна констатувати, що професійна готовність – це складна структура, в основу якої покладено психофізичні стани, засновані на цінностях конкретної професії і забезпечують особистість системою необхідних виконання професійних завдань. Необхідно також формувати професійну готовність органів влади до проектного управління за спеціально розробленими програмами як у системі професійної підготовки, так і в системі підвищення кваліфікації.

Перед початком впровадження проектного управління важливим та першочерговим кроком стає аналіз поточного стану ОТГ та розуміння ступеню її готовності до здійснення проектної діяльності. Це питання зачіпає всі сфери функціонування громади, починаючи від професіоналізму її членів та закінчуючи творчими здібностями кожного учасника. Серед чинників, що впливають на впровадження

проектного управління та здійснення проектної діяльності, необхідно виділити: професіоналізм керівництва, поінформованість про проектне управління; рівень навчання персоналу; рівень самоорганізації; рівень командної роботи; відкритість у комунікаціях; розуміння організаційної структури; кваліфікація персоналу; готовність до перетворень; прозорість впровадження проектного управління; актуальність впровадження проектного управління; рівень творчих здібностей працівників.

Окрім цього, важливими напрямками оцінки готовності громади до здійснення проектної діяльності також є визначення фінансової та кадрової спроможності здійснення проектної діяльності, а також оцінка організаційного та технологічного забезпечення проектної діяльності. При цьому методичний підхід до визначення готовності об'єднаних територіальних громад до проектної діяльності має враховувати такі важливі принципи, як: системність (готовність громади розглядається з точки зору системного підходу); стійкість до впливу зовнішніх факторів (при оцінюванні для досліджуваних напрямів створюються однакові умови); адекватність (результати діагностики співвідносяться з ефективністю перспективних перетворень); зрілість (готовність розглядається як узагальнюючий показник зрілості влади і громади, необхідний для успішної розробки проектів і оптимальної реалізації плану стратегічних перетворень).

Отже, методичне забезпечення визначення готовності об'єднаних територіальних громад до проектної діяльності передбачає побудову відповідної моделі оцінювання з використанням методу нечітких множин.

Слід зазначити, що однією з найбільш важливих особливостей прикладних задач вибору альтернатив є нечіткий характер критеріїв їх вибору, а також параметрів, обмежень, що накладаються на можливість вибору тих чи інших варіантів. Внаслідок цього в багатьох випадках виявляється неможливим побудову адекватну математичну модель досліджуваної проблеми, що потребує використання експертних оцінок, які часто виявляються єдиною інформаційною базою для прийняття рішень.

Необхідно акцентувати увагу, що використання теорії нечітких множин передбачає розуміння таких термінів, як: лінгвістична змінна; терми оцінювання; універсальна множина. оперує «лінгвістичними» змінними, значення яких виражаються словами формальної мови. Терм-множини значень лінгвістичних змінних готовності громади до проектної діяльності на рис. 1.

Отже, вхідними параметрами системи нечіткого висновку є 4 нечітких лінгвістичних змінних: фінансова спроможність здійснення проектної діяльності (financial capacity – FC); кадрова спроможність здійснення проектної діяльності (human capacity – HC); організаційне забезпечення проектної діяльності (organizational support – OS); технологічне забезпечення проектної діяльності (technological support – TS), вихідним параметром є лінгвістична змінна «рівень готовності ОТГ до проектної діяльності» (level of readiness of communities for project activities – LR).

Необхідно акцентувати увагу, що для проведення даного дослідження використано програмне середовище MatLab, а саме пакет Fuzzy Logic Toolbox. За допомогою компетентних експертів були сформовані евристичні правила, а завдяки обраних параметрів нечіткої системи (тип функції приналежності, правила бази знань типу «mamdani», метод дефазифікації – центра тяжіння), було визначено функції приналежності для нечітких змінних та обґрунтовано правила роботи системи. Отже, вікно графічного інтерфейсу редактора FIS з вхідними даними, а також налаштування параметрів вихідної та вхідних параметрів подано на рис. 2.

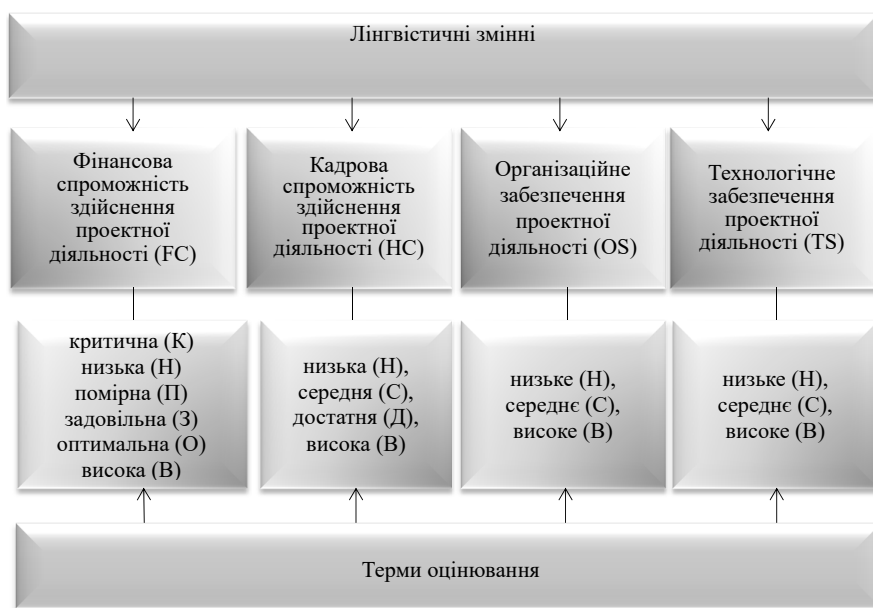


Рис. 1. Терм-множини значень лінгвістичних змінних моделі оцінювання готовності ОТГ до здійснення проектної діяльності

Важливим кроком у FIS-редакторі є налаштування функції приналежності, термів та діапазону значень для вхідних змінних. Наступним же кроком моделювання є задання бази правил для нечіткої системи, яка враховує оцінки компетентних експертів. Зазначимо, що в якості експертів було обрано керівників досліджуваних підприємств та їх менеджерів, які не тільки мають цілісне уявлення про особливості системи управління витратами на персонал, але й у повній мірі володіють формалізованими інструментами її оцінки.

Слід акцентувати увагу, що вагові коефіцієнти кожного правила становлять 1, для зв'язування вхідних параметрів було обрано логічну операцію «та». Розроблення бази правил у FIS-редакторі передбачає використання визначеного набору показників.

Останнім етапу методичного забезпечення оцінювання готовності громади до здійснення проектної діяльності є розробка рекомендацій щодо можливості та необхідності проведення проектної діяльності. При цьому неодмінно слід врахувати і той варіант, коли готовність громади є надто низькою. У цьому випадку передбачається або повернення на вихідну точку управління, або додаткова підготовка кадрів до впровадження проектної діяльності та робота над опором.

Отже, рівень готовності об'єднаних територіальних громад до проектної діяльності відображає наскільки:

- фінансово спроможною є територіальна громада щодо здійснення проектної діяльності, при цьому важливим є прагнення досягнення цілей через забезпечення якісного надання послуг із залученням мінімального обсягу бюджетних коштів і досягненням при цьому максимального результату;

- учасники територіальної громади готові до здійснення проектної діяльності (який рівень знань з управління проектами є, наскільки кваліфікованими та здатними до навчання є повноважені особи);

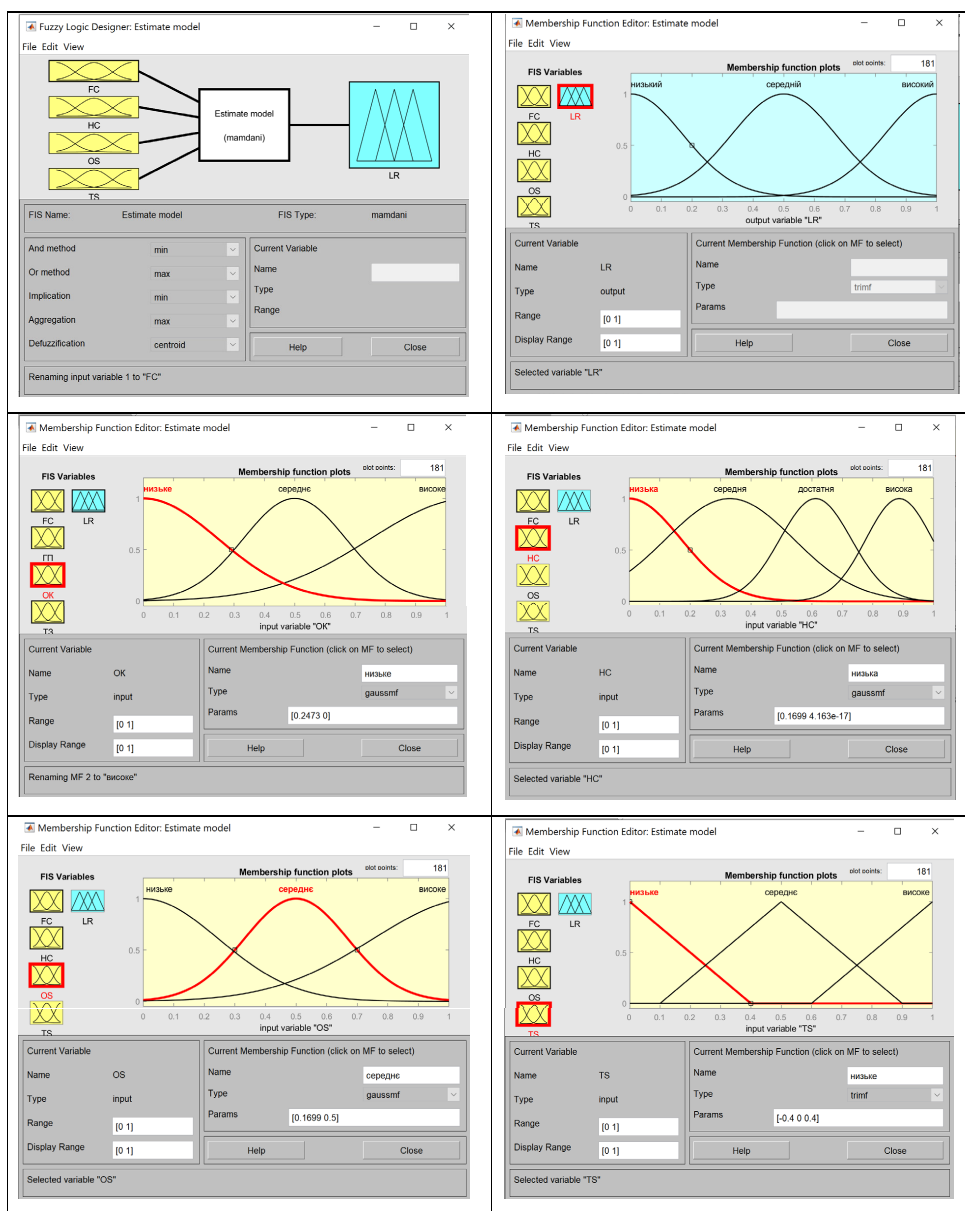


Рис. 2. Вікна графічного інтерфейсу редактора FIS

- повним є інституційно-організаційне забезпечення, що передбачає набір повноважень і ресурсів, якими володіє територіальна громада для реалізації проєктних дій та заходів. Така основа характеризує внутрішню організацію територіальної громади, реалізацію закріплених за нею функцій та повноважень;
- належним є технологічне забезпечення, відповідно до якого є матеріально-технічна база, відкритість інформації про послуги, порядку, умов та професійності надання.

Якщо зазначені параметри мають високий рівень, то ОТГ з високою ймовірністю зможе успішно здійснювати проектну діяльність. Але потрібно пам'ятати, що успішне забезпечення готовності до проектної діяльності досягається завдяки дотриманню певних зовнішніх умов, а саме спеціально створених організаційних впливів. Серед яких: зміст проектної діяльності (наявність проблемних, аналітичних та творчих завдань; самооцінка; глибоке занурення у проектну діяльність); методи проектної діяльності (сукупність дослідницьких та евристичних методів та прийомів на основі принципів оптимізації та оптимальності); засоби проектної діяльності (спеціально розроблене обладнання, наочні посібники, методичні рекомендації); форми проектної діяльності (розробка комплексних проєктів; участь громад у конкурсах проєктів, моделювання реальної проектної діяльності).

Висновки. Таким чином, оцінку готовності ОТГ до проектної діяльності слід визначити як складний, закономірний процес, який формує якісні і кількісні параметри зміни стану громади. Запропоноване методичне забезпечення визначення готовності об'єднаних територіальних громад до проектної діяльності дозволяє не тільки визначити рівень готовності громади за кожним напрямом (фінансова спроможність здійснення проектної діяльності; кадрова спроможність здійснення проектної діяльності; організаційне забезпечення проектної діяльності; технологічне забезпечення проектної діяльності), але й дати узагальнюючу оцінку за допомогою методу нечітких множин. Особливістю даної моделі є також її здатність виявити рівень підготовленості громади до здійснення проектної діяльності, визначити слабкі місця та суттєві відхилення у роботі, а також розробити подальшу дію щодо впровадження проектних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Безпалько О.В. Соціальне проєктування. К. : Знання, 2010. 127 с.
2. Василюк О. Д., Фурса М. В. Кадрове забезпечення спроможності об'єднаних територіальних громад: до понятійного визначення проблеми // *Демократичне врядування : вісник ЛПІДУ НАДУ*. 2018. Вип. 22.
3. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. Київ : Ві Ен Ей, 2015. 256 с.
4. Дурман О. Л. Використання проектного менеджменту в діяльності органів місцевого самоврядування. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2020. № 3 (74). С. 140–147.
5. Мінаєва Г. М. Управління проектною діяльністю органами місцевого самоврядування для зміцнення інфраструктури території. *Теорія та практика державного управління*. 2011. №3. С. 373–379.
6. Полянська А., Запудяк І. Проектна діяльність як інструмент розвитку територіальних громад. *Університетські наукові записки*. 2021. № 1 (79). С. 160–170.
7. Русякова М.С. Обзор современных моделей оценки зрелости управления проектами. *Молодой ученый*. 2014. № 11. С. 230–236
8. Удод Є. Г. Проектний підхід щодо підсилення спроможності територіальних громад в умовах децентралізації. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 4. С. 6–13.
9. Успішна територіальна громада: будемо разом / Бриль М., Врублевський О., Данчева О., Сеїтосманов А., Чубаров Е. Харків : Видавничий будинок Фактор, 2018. 128 с.

REFERENCES:

1. Bezpalko, O.V. (2010) *Sotsialne proiektuvannia [Social design]*. Kyiv, Znannia, 127 p. [in Ukrainian].
2. Vasyliuk, O. D., Fursa, M. V. (2018) *Kadrove zabezpechennia spromozhnosti obiednanykh terytorialnykh hromad: do poniatiiinoho vyznachennia problemy* [Personnel

provision of the capacity of united territorial communities: to a conceptual definition of the problem]. *Demokratychnе vriaduvannia –Democratic governance*, Vyp. 22 [in Ukrainian].

3. Vasylenko, H., Parasiuk, I., Yeremenko, N. (2015) *Planuvannia rozvytku terytorialnykh hromad [Planning the development of territorial communities]*. Kyiv, Vi En Ei, 256 p. [in Ukrainian].

4. Durman, O. L. (2020) Vykorystannia proiektnoho menedzhmentu v diialnosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia [The use of project management in the activities of local self-government bodies]. *Visnyk Khersonskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu – Bulletin of the Kherson National Technical University*, № 3 (74), 140–147 [in Ukrainian].

5. Minaieva, H. M. (2011) Upravlinnia proiektnoiu diialnistiu orhanamy mistsevoho samovriaduvannia dlia zmitsnennia infrastruktury terytorii [Management of project activities by local self-government bodies to strengthen the infrastructure of the territory]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia – Theory and practice of public administration*, № 3, 373–379 [in Ukrainian].

6. Polianska, A., Zapukhliak, I. (2021) Proiektna diialnist yak instrument rozvytku terytorialnykh hromad [Project activity as a tool for the development of territorial communities]. *Universytetski naukovi zapysky – University scientific notes*, № 1 (79), 160–170 [in Ukrainian].

7. Rusiakova, M.S. (2014) Obzor sovremennykh modelei otsenky zrelosti upravleniia proektamy [Overview of modern models of project management maturity assessment]. *Molodoi ucheni – Young scientist*, № 11, 230–236 [in Ukrainian].

8. Udod, Ye. H. (2015) Proiektnyi pidkhid shchodo pidsylennia spromozhnosti terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii [roject approach to strengthening the capacity of territorial communities in conditions of decentralization]. *Aspekty publichnoho upravlinnia – Aspects of public administrati*, № 4, 6–13 [in Ukrainian].

9. Bryl, M., Vrublevskyi, O., Dancheva, O., Seitosmanov, A., Chubarov, E. (2018) *Uspishna terytorialna hromada: buduemo razom [Successful territorial community: building together]*. Kharkiv, Vydavnychi budynok Faktor, 128 p. [in Ukrainian].

УДК 342.5(477)

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.4.2>

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В ПОБУДОВІ І РЕАЛІЗАЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ: СТАН І ПОДАЛЬШІ МОЖЛИВОСТІ

Бондаренко Л. І. – аспірант кафедри публічного управління та митного
адміністрування Університету митної справи та фінансів
ORCID: 0000-0002-6944-3489

В статті розглянуто складові Стратегії реформування державного управління України. Розкрито зміст заходів стратегії, відмічено їх масштабність, особливості і значущість. Зазначено широку участь країн Європейського Союзу, Організації економічного співробітництва і розвитку, інших демократично розвинених країн у формуванні і реалізації заходів стратегії та їх фінансовому забезпеченні. Висвітлено досягненні успіхи в методичному забезпеченні розроблених заходів (система стратегічного планування, удосконалення методичних засад розробки державної політики і її моніторингу, визначена чисельність нових організаційних структур центральних органів виконавчої влади, кількість державних службовців, оплата і стимулювання їх праці, професійне навчання, надання послуг населенню тощо). Відмічено, що крім достатньо чіткої розробленості заходів реформ і їх амбітних цілей, мають місце певні прорахунки й огріхи, недоопрацьованість і незавершеність заходів. У складі недоліків названо критерії оцінювання прогресу в управлінні внаслідок здійснення реформаторських заходів, які замість конкретних результатів враховують процес здійснення заходів, який набагато нижчий стовідсотковий загальноприйнятий рівень оцінювання досягнень. Не враховується і зростання показників соціального й економічного розвитку територій, без урахування яких оцінювати успішність проведення заходів реформи державного управління неприпустимо. Подальшими доцільними кроками реалізації заходів Стратегії реформування державного управління визначено охоплення всіх аспектів побудови системи національного управління, широке залучення наукового супроводу здійснюваних заходів, застосування сучасних методів аналітичного забезпечення ухвалених рішень підвищення якості послуг, розгляд можливостей не розширення діяльності структурних утворень органів виконавчої влади, а створення нових організаційних структур відповідно до вимог часу, широке застосування моделювання як окремих елементів, так і цілісної системи управління та їх інформаційно-комунікаційної реалізації. Це дозволить накопичувати і розвивати управлінський потенціал органів виконавчої влади і створювати умови для його успішної реалізації і участі в розвитку країни.

Ключові слова: Стратегія реформування державного управління, зарубіжний досвід, органи виконавчої влади, державні службовці, методичні засади, заходи, методи, моделювання, конструювання.

Bondarenko L. I. The use of foreign experience in the construction and implementation of transformational processes in the organization of the activities of executive authorities: status and further opportunities

The article examines the components of the State Administration Reform Strategy of Ukraine. The content of the strategy's measures is disclosed, their scale, features and significance are noted. The broad participation of the countries of the European Union, the Organization for Economic Cooperation and Development, and other democratically developed countries in the formation and implementation of strategy measures and their financial support is noted. The successes achieved in the methodical implementation of the developed measures are highlighted (strategic planning system, improvement of the methodical foundations of the development of state policy and its monitoring, the number of new organizational structures of central executive bodies, the number of civil servants, payment and incentives for their work, professional training, provision of services to the population, etc.). It was noted that in addition to the sufficiently clear development of the reform measures and their ambitious goals, there are certain miscalculations and mistakes, incompleteness and incompleteness of the measures. As part of the shortcomings, the criteria for

evaluating progress in management as a result of the implementation of reform measures are named, which instead of concrete results take into account the process of implementing measures, which is much lower than the one hundred percent generally accepted level of assessment of achievements. The growth of indicators of social and economic development of the territories is not taken into account, without taking into account the success of public administration reform measures. Further expedient steps in the implementation of the measures of the State Administration Reform Strategy are defined as covering all aspects of the construction of the national administration system, wide involvement of scientific support for the implemented measures, the application of modern methods of analytical support for the adopted decisions to improve the quality of services, consideration of opportunities not to expand the activities of structural entities of executive authorities, but to create new ones organizational structures in accordance with the requirements of the time, wide application of modeling of both individual elements and a complete management system and their information and communication implementation. This will make it possible to accumulate and develop the management potential of executive authorities and create conditions for its successful implementation and participation in the development of the country.

Key words: *Public administration reform strategy, foreign experience, executive authorities, civil servants, methodological principles, measures, methods, modeling, construction.*

Постановка проблеми. Перехід України до нової моделі економічного розвитку зумовив глибокі зміни в змісті й організації праці центральних органів виконавчої влади (далі – органів виконавчої влади), професійному і компетентісному наповненні процесів трудової діяльності, зміни в структурі зайнятості в системі органів влади. У ході розвитку організація діяльності і функції органів виконавчої влади набувають нових властивостей, змінюються структура і реалізація управлінської владної діяльності відповідно до суспільних змін у країні. Безпосередньо пов'язана з соціально-економічними змінами в суспільстві вона потребує глибокого розуміння змістовно-функціонального змісту, чинників, що впливають на задоволення потреб суспільства, особливостей еволюційних змін, які дозволяють здійснювати процеси управлінської праці і забезпечують її ефективність. Це зумовило появу в українському суспільстві розробки і здійснення реформи державного управління, спрямовані на створення умов ефективної діяльності органів виконавчої влади. Для цього і була розроблена стратегія розвитку державного управління.

Система публічного управління в Україні починаючи з 2016 р. і до сьогодні перебуває під впливом глибоких і різнобічних перетворень, спрямованих на підвищення продуктивності, результативності й ефективності діяльності. Пріоритети загальнонаціональних питань були розглянуті в низці нормативно-правових і законодавчих документів, які знайшли свою реалізацію в Стратегії реформування державного управління України (далі – Стратегія реформування).

Аналіз стратегічних документів розвитку системи державного управління із визначеними в них заходами, строками їх виконання і критеріями оцінювання результатів показує, що у вирішенні проблеми побудови нової моделі організації діяльності виконавчої влади є певні досягнення. Однак не всі реформаторські заходи здійснювалися відповідно до встановлених строків, у запланованому обсязі і за критеріями позитивних змін. Враховуючи строки здійснення Стратегії реформування (починаючи з 2016 р. і до сьогодні), а також її продовження протягом 2022 – 2025 років [14] надзвичайно актуальним стає проведення подальших досліджень причин недовиконання усіх запланованих перетворень, розробка пропозицій щодо підвищення спроможності української влади у їх здійсненні і дослідження чинників, які впливають на реальне покращення дієвості заходів.

Аналіз останніх досліджень. Результати наукових досліджень демократичних зарубіжних країн знайшли своє втілення в досвіді управління державою в Данії, Фінляндії, Швейцарії, Великої Британії, США, країн ЄС та інших. Велика увага до

вивчення та узагальнення зарубіжного досвіду реформування державного управління, дослідження проблеми побудови української державності, нової системи публічного управління, його демократизації на сучасному етапі і стратегічного майбутнього приділяється українськими вченими: В. Авер'яновим, О. Андрійчуком, В. Бакуменком, В. Бодровим, Л. Шереметьєвим, Л. Гонюковим, О. Оболенським, Ю. Дубровіним, І. Лозицьким, Ю. Сурмінім, А. Попком, І. Розпутенком, М. Марчуком, О. Руденко, О. Євсюковою та ін. [1; 3; 7; 9; 10]. Зарубіжний досвід організації та функціонування державної служби досліджували А. Оболенський, В. Олуйко, С. Серьогін, Н. Нижник, С. Дубенко, Н. Богданова, Т. Кіцак, Ж. Таланова, В. Чмига, В. Гриненко та ін. [2; 22; 23]. Зарубіжний досвід був використаний для побудови систем державного управління і використаний у вигляді проєктів, концепцій, аналітичних досліджень, експертних оцінок і донорської допомоги Україні, що створили умови для глибокої трансформації складників системи публічного управління в Україні. Втім, нові ідеї публічного управління, втілення досвіду зарубіжних країн в нову систему управління ще не завершилися. Кінцеві результати не визначені, потребують продовження узагальнення існуючих методів державного управління, методичних і практичних засад їх реалізації і оцінки запровадження інноваційних трансформаційних процесів в організацію діяльності органів виконавчої влади.

Мета статті: Узагальнити використання світового досвіду і національних особливостей здійснюваної в Україні Стратегії реформування державного управління, надати висновки стосовно успішності застосування цього досвіду і пропозиції щодо можливостей подальшого співробітництва України для використання зарубіжного досвіду успішних країн.

Виклад основного матеріалу. Основою функціонування будь-якої держави чи формування нових умов розвитку державності є належне функціонування системи державного управління. Її інтенсивне удосконалення в європейських високорозвинених країнах почалось наприкінці другого тисячоліття і стало загальносвітовим процесом. Спостерігалось розширення функцій держави, системні перетворення в політичній, економічній і соціальних сферах, почав вестись пошук моделей побудови високорозвинених соціально орієнтованих держав, спираючись на науково-технічний прогрес, структурне збалансування економіки з попитом населення.

Україна, обравши шлях європейських демократичних країн, почала активну трансформацію системи державного управління з переходом від командно-адміністративної системи до соціально орієнтованої сучасної економіки. Ці глибокі трансформації здійснювались за безпосередньої практичної, методологічної і фінансової підтримки країн Євросоюзу та інших країн. Концепція належного управління була сформульована країнами ЄС і зафіксована у Хартії основних прав ЄС. У 1999 р. аналітичний центр SIGMA запропонував поняття Європейський адміністративний простір, яке включало такі складники, як: надійність, передбачуваність, підзвітність і прозорість, а також технічну та управлінську компетентність, організаційну спроможність, фінансову стабільність і участь громадянськості [18, с. 4].

Основи побудови нової системи управління в країні були розроблені за допомогою Європейського Союзу і Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Проведення інституційних заходів почалося з послідовної імплементації угоди про асоціацію між Україною та ЄС в напрямі стійкого політичного і економічного розвитку України шляхом удосконалення ключових сфер державного управління і впровадження Європейських стандартів у життя

населення: адаптації державної служби до стандартів ЄС і європейських орієнтирів у розбудові державної служби. Реформа державної служби була спрямована на забезпечення її нової якості відповідно до європейських практик. Основними пріоритетами реформи стали побудова професійної, некорумпованої престижної державної служби, орієнтованої на потреби громадян; побудова ефективних структур та впровадження сучасних процедур у центральних органах виконавчої влади; впровадження сучасних методів управління персоналом у державній службі; реалізація інструментів електронного урядування; відділення політики від адміністрування; впровадження компетентнісної моделі управління людськими ресурсами; впровадження прозорої моделі оплати праці і кар'єрного зростання державних службовців, використання ідейних практик зарубіжного досвіду в процесах трансформаційних змін та ін.

Починаючи з 2017 р. стала проводитися робота в напрямі створення умов для реалізації Стратегії реформування. Головними драйверами реформ Уряду були призначені спроможні міністерства і низка нових інституцій, завдання яких полягало в розбудові інструментарію для реалізації реформ. Були створені нові організаційні ланки в системі органів державної влади – директорати і секретаріат міністерства з передбаченням застосування ними нових методів роботи. Розроблено порядок процедур оцінювання стану діяльності, запропоновано виконання десяти пілотних проєктів, створено координаційні ради, експертні і робочі групи, запроваджено посади секретаря міністерства і нові вимоги до підбору кадрів та інші заходи. У складі заходів – створення організаційних умов діяльності, робочих кабінетів виконавців, в яких передбачені електронні базові сервіси, консолідований пошук інформації, бізнес-аналітика, стратегічні й управлінські завдання, інформаційно і методично упорядкована інформація тощо.

Порядок реалізації реформаторських заходів став проводитися за напрямками: стратегічне планування, інституційні зміни, нові процедури, кадри, технології. Для досягнення головних цілей розвитку державного управління були розроблені стратегії розвитку з виокремленням кроків і вартості їх здійснення. Заявлена сукупна вартість реформи становить 4 млрд грн, або 152,2 млн доларів США. У 2019 р. були впроваджені 24 проєкти міжнародної технічної допомоги у секторі «Реформа державного управління» на загальну суму 110,3 млн дол. США і 5 проєктів технічної допомоги, що фінансуються ЄС, загальною кошторисною вартістю 17,6 млн дол. США [11, с. 51]. Ці проєкти спрямовані на формування і реалізацію державної політики, модернізації державної служби та управління людськими ресурсами, забезпечення підзвітності державного управління і надання адміністративних послуг та управління державними фінансами. При цьому слід зазначити, що виділені гроші на здійснення реформаторських заходів реформ були розподілені між напрямками реформ, хоча включали здебільшого витрати на утримання виконавчого персоналу, а не на конкретні заходи.

Національним провайдером та координатором інституційної перебудови органів державної влади України щодо можливостей її розбудови і адаптації до стандартів ЄС, зміцнення основ державного вдосконалення управлінськими процесами, розробки та впровадження реформ державного управління став Центр адаптації державної служби до стандартів ЄС створений, у складі Національного Агентства державної служби (НАДС) [19; 20]. Була налагоджена співпраця з ЄС для проведення аналітичних досліджень та функціональних обстежень і реалізації різних інструментів організації заходів для органів виконавчої влади. Налагоджені процеси розробки та впровадження реформи державного управління і програм

ОЕСР/SIGMA – програми підтримки вдосконалення врядування та менеджменту за участю найпрестижніших аналітичних центрів ЄС, які сприяють зміцненню основ державного управління та впровадження реформ для його інноваційної перебудови.

Центр адаптації державної служби до стандартів ЄС – державна установа співпраці з ЄС та міжнародними організаціями, програмами та проєктами, що забезпечує інституціональну розбудову, проводить експертно-аналітичні дослідження та функціональні обстеження, реалізує різні інструменти для вдосконалення організаційних процесів (включаючи інструменти управління якістю), а також організує та проводить навчальні й комунікативні заходи для органів державної влади та органів місцевого самоврядування, організуючи роботу за рахунок ефективного використання в Україні інструментів інституціональної розбудови ЄС Twinning, TAIEX, SIGMA для підвищення професійного рівня державних службовців та поліпшення роботи з інформування суспільства з питань європейської інтеграції. Станом на січень 2022 р. завершено 56 проєктів Twinning. У 2022 р. Адміністративний офіс програми Twinning опрацював проєктні пропозиції, надані органами державної влади, та включив 151 пропозицію до Плану залучення зовнішньої допомоги Європейської Комісії у рамках TAIEX на 2022 р. від 43-х органів державної влади України [21].

Завдяки міжнародному співтовариству в Україні була створена значна кількість документів соціального й економічного розвитку (концепції, програми, нормативно-правові акти, регіональні економічні і соціальні практики тощо). Реформування передбачало кардинальні трансформації всієї сфери публічного управління.

Водночас потужна і довготривала допомога європейських та інших країн у здійсненні Україною кроків реформування на сучасному етапі на в'яз чи можна назвати очікувано успішними і завершеними [8; 9]. Про це свідчать реальні результати діяльності органів виконавчої влади й оцінка результатів реформи незалежними експертами. Так, на збереження недоліків здійснюваних кроків реформування управлінської діяльності органів виконавчої влади впливає рівень прийнятих індикаторів, що вимірюють прогрес в напрямку більш ефективного планування процесу прийняття рішень, які дозволяють оцінити якість і ступінь виконання прийнятих стратегій, а саме: частка стратегій, прийнятих у поточному році, які відповідають встановленим вимогам у 2020 р. – 50 %, а у 2021 р. – 80 %; частка стратегій, щодо виконання яких здійснюється щорічне звітування у 2018 р – 40 %; 2019 р. – 45 %, 2020 р. – 40 %, а у 2021 р. – 60 %; частка виконаних заходів річного плану дій Уряду у 2020 р – 50 %, а у 2021 р. – 65 % [15; 16; 17; 12]. Недоказовим і незрозумілим є планування недовиконання власних дій замість стовідсоткового їх здійснення. І чому це називається прогресом діяльності? До того ж заплановані обсяги фінансових витрат розраховувались і приймалися у повному обсязі. Це призводить до того, що заплановані заходи щодо подальшого здійснення реформи також можуть бути малообґрунтованими і навіть сумнівними, а оцінка фаховості органів влади залишається недостатньою і безвідповідальною. Більшість заходів реформування державного управління спрямовувалась на внутрішні проблеми чинних органів влади без достатнього врахування їх коштовності на об'єкти державного управління на державному і місцевому рівнях. І хоч стало більш зрозумілою і значно більш контрольованою відповідальність за виконувані роботи, конкретні дії і поведінка органів влади з урахуванням стану допущених негараздів передбачається до висвітлення вкрай узагальнено.

Недостатньо чітко визначені і заходи щодо використання системи державного управління, яких країна має дотримуватись у процесі європейської інтеграції, а саме Принципи державного управління [18], які доповнюють моніторинговий механізм. Їх повне врахування дає можливість оцінити стан державного управління в певний час і досягти результатів прогресу. Принципи державного управління відомі ще під назвою Принципи SIGMA. Їх застосування передбачено в інформаційних заходах з реалізації Стратегії реформування, але при цьому існує їх певна відокремленість від конкретних заходів, що не дозволяє досягати синергійного ефекту їх спільного застосування. Чітко наголошеним є принцип 8 в другому напрямі реформи «Розробка і координація політики» стосовно безпосередньої перебудови структури органів державного управління. Його зміст зведений до такого: «організаційна структура, процедури і склад кадрів у міністерствах забезпечують можливості впровадження розроблених стратегій і нормативних актів та відповідності цілям уряду» [18, с. 13]. Їого застосування формує конкретні вимоги і завдання для реформаторських дій уряду щодо організаційного реформування влади.

Необхідним є також удосконалення методологічних засад аналітичної оцінки існуючого стану систем державного управління, як за окремими напрямами, так і в цілому системи управління. Перелік видів функцій органів виконавчої влади, представлений для проведення функціонального аналізу, також має узагальнений характер і напряму не прив'язується до рівня органів виконавчої влади чи сфер їх діяльності. Тому при створенні структурних підрозділів органів виконавчої влади з конкретних галузей діяльності їх предметна особливість потребує подальшого глибокого аналізу.

Методика здійснення процесного аналізу (аналіз робочих процесів) не прив'язується ні до пропонованих функцій, ні до управлінського циклу розробки і прийняття управлінських рішень. А саме визначені процеси управління повністю не зачіпають усіх його складників, що суттєво обмежує результати їх проведення і застосовування їх результатів при здійсненні організаційної модернізації системи органів управління.

Відсутнє прозоре організаційне поєднання методології розвитку в структурі органів виконавчої влади, повністю не розподілені зони їхніх повноважень і відповідальності, не встановлені межі розподілу змісту виконання одноіменних функцій з огляду на безпосереднє уточнення змісту поняття «функція». У найзагальнішому вигляді термін «функція» (від лат. *functio* – виконання, здійснення) означає діяльність, обов'язок, роботу; зовнішній прояв властивостей якого-небудь об'єкта; роль, яку виконує певний об'єкт або процес щодо цілого [25, с. 1430]. К. С. Бельський вважає, що функції виконавчої влади – це провідні напрями діяльності її органів, у яких виражається цільова направленість цієї гілки влади, і з ними безпосередньо пов'язаний наданий органами виконавчої влади обсяг державно-владних повноважень. Науковець зазначає: «Інакше кажучи, під функціями розуміють цілі, які держава ставить перед виконавчою владою і основні напрями її діяльності, й правові засоби, за допомогою яких досягають поставлених цілей... Функції відображають зміст діяльності виконавчої влади і характеризують її сутність» [26, с. 141]. Водночас у змісті цієї діяльності чітко не визначені умови до складності й оцінювання якості стратегічних планів розвитку територіальних громад. Існують і інші компоненти організаційної структури органів виконавчої влади, які не отримали достатнього якісного розгляду для подальшого розвитку [5; 6].

Незважаючи на багатосторонню конкретну методичну, практичну і фінансову допомогу з боку ЄС та інших країн, побудова дієвої моделі державного управління України ще не відбулась. Водночас оцінка означених прорахунків ні в якому разі не свідчить про відсутність досягнутого прогресу у вже здійснених запланованих заходах, певної упорядкованості і набуття прозорості дій органів влади, хоча поки вони не знайшли достатнього прояву в покращенні економічного і соціального стану країни, враховуючи час проведення реформ і залучення великої кількості учасників в її здійсненні. Має місце і певний професійний розвиток і підвищення конкурентоспроможності органів виконавчої влади. В подальшому необхідне більш повне застосування принципів децентралізації влади і передача їм запланованих повноважень на місцевий рівень, оскільки ще залишилися елементи деконцентрації влади, які дозволили хоч і передати частину повноважень на нижчий рівень, але їх реалізація повинна бути узгодженою з вищим рівнем. Повної самостійності дій і функціональної відокремленості органів виконавчої влади нижчих рівнів поки не спостерігається. Теза скорочення кількості державних службовців також поки не є дієздатною, оскільки частина функцій передана за межі влади іншим структурам. Аналізуючи причини зростання чисельності державних службовців доцільно зазначити, що ця проблема існує і в зарубіжних країнах. Так, кількість державних службовців відносно працюючого населення країни у Великій Британії становить 18,3 %, США – 14,4 %, Німеччині – 10,6 %, Польщі – 9,7 %, Сінгапурі – 6,6 % [22], хоча їх більшість працює у виконавчих органах влади. Українське та європейське розуміння терміна «державна служба» має суттєві відмінності в значеннях. До державних службовців США належить будь-яка особа, чия праця оплачується з бюджету федерації, штату або місцевого органу влади. До них не належать виборні посади, що пов'язані з юриспруденцією, армійські та флотські посади, посади в поліції тощо. А у Франції це всі особи, що зайняті в системі державного управління. У Бельгії державними службовцями вважаються всі, хто перебуває на службі в державі (працівники урядових органів, освітяни, лікарі, працівники правоохоронних органів, податківці). В Італії на державній службі перебувають лише дипломати, префекти, поліцейські, а також речники, що обіймають вищі керівні посади в публічних адміністраціях державного рівня [23, с. 60].

Загалом у світі широко вживаються заходи зі зменшення рівнів керованості і підвищення спроможності управлінських структур, удосконалення процедур вироблення й ухвалення рішень і скорочення кількості державних службовців.

Для ліквідації допущених прорахунків і невикористаних можливостей подальшого формування досконалої системи державного управління доцільним є при проведенні процесів перетворень планування їх результатів. Необхідно провести глибокий і об'єктивний аналіз раніше сформованих і статичних структур управління, управлінської поведінки органів державної влади і їх нових структур. Аналіз слід починати не тільки з видів і змісту традиційних і нових функцій влади, а і їх продуктивності, взаємозв'язку, трудомісткості, результативності і розкриття причин та існуючих чинників змін, вияву і передбачуваності результатів діяльності, визначення факторів впливу, параметрів керованості, узгодження і розподілу завдань за структурними підрозділами. Традиційні організаційні структури в нових умовах господарювання слід не розширювати, а реформувати або повністю змінювати з огляду на сучасні технології і нові вимоги до результату управлінської діяльності. Послідовність здійснення напрямів реформування потребує більшої обґрунтованості з точки зору визначення ключових орієнтирів, перегляду змісту і розподілу сфер власних дій, їх змістовно-функціональної визначеності

і процесів здійснення з метою створення нових можливостей для реалізації цілей управління із запровадженням нових ідей і їх переведення в інноваційний ресурс керівних і керованих суб'єктів.

Під час адаптації зарубіжного досвіду доцільно не перекреслювати характер і досвід інституту державної служби України. Усі зміни повинні здійснюватись в умовах власної моделі державного управління з урахуванням особливостей існування і змістовних ознак вітчизняного досвіду і його складників, спрямованих на підвищення внутрішніх стандартів і процедур на підставі змісту моделей державної служби та її особливостей.

Огляд змісту впроваджуваних законодавчих, адміністративних, нормативно-правових і методичних документів про зміст і стан виконання заходів Стратегії реформування державного управління на період до 2021 р. [13], запланованих заходів Стратегії реформування державного управління на 2021–2025 рр. [14] і визначення отриманих результатів їх здійснення [24] дозволяють виокремити низку проблемних питань, які потребують подальшої уваги й інноваційних заходів і умов їх вирішення. Перш за все слід зазначити недостатнє використання і навіть певну проігнорованість наукового підходу до обґрунтування заходів стратегій з огляду на застосування сучасних методів аналізу (методи Фортсайту, Індсайту), недостатність кількісних розрахунків очікуваних витрат і результатів заходів, реалізація яких має конкретні параметри, відсутність варіативних прорахунків заходів, невизначеність індивідуальної відповідальності за їх невчасне і неякісне виконання.

Інформаційне поле системи державного управління охоплює всі його елементи, дозволяє синхронізувати їх і визначати логіку побудови і дії кожного з них. Засобом опису організаційного устрою системи та порядку організації управлінської праці доцільно обрати моделювання. Його відносять до основних категорій теорії пізнання і широко використовують у дослідженнях при виборі їх методології. Розробка теоретико-методичної моделі системи управління дозволить повніше уявити образ структури системи управління як об'єкта дослідження, надати пояснення зв'язків, пов'язаних між собою елементів, надасть інформацію для уточнення умов визначення їх змісту та отримати іншу інформацію, що сприятиме уяві картин внутрішнього і зовнішнього середовища систем управління.

Для опису при дослідженні моделей систем управління, як і будь-яких інших систем, слід використовувати схеми, структури, графічні зображення, факторні взаємозв'язки та інший інструментарій, що дозволяє здійснювати моделювання соціальних систем і їх процесів. Опис доцільно здійснювати чинними інститутами спільно з науковою громадськістю, що забезпечить узгодження функціонування всіх елементів і прогнозування їх трансформаційних змін.

Для моделювання управлінських процесів системи органів виконавчої влади доцільно побудувати низку моделей, у тому числі компонентної, функціональної, структурної, соціально-комунікативної та інших моделей процесів і робіт, моделей алгоритмів функціонування та інших, використання яких у сукупності дозволить сформувати адаптивні обов'язки і повноваження органів виконавчої влади, розробити трансформаційні заходи, послідовність їх здійснення і моделі діяльності за видами виконуваних робіт. Означені дії дозволяють забезпечувати необхідну стійкість системи органів державного управління і своєчасно здійснювати необхідні трансформації. Тому, незалежно від складності моделювання процесів соціальної спрямованості, представлення процесу управління у вигляді когнітивних схем надасть можливість визначити концептуальний характер усіх необхідних

змін процесів управління, що суттєво підвищить швидкість і якість здійснюваних заходів реформування.

Висновки. Результати проведеного дослідження засвідчили, що в Україні вже багато зроблено для розвитку державного управління, як на центральному, так і на місцевому рівнях із широким застосуванням досвіду зарубіжних країн. Хоча проблема створення потужної цілісної системи державного управління остаточно не завершена. Тому вирішення трансформаційних проблем у структурі, процесах і процедурах, кадровому, методико-аналітичному й інформаційно-комп'ютерному забезпеченні на всіх рівнях органів виконавчої влади продовжує існувати і потребує розгляду.

Подальше звернення до зарубіжного досвіду і його широке використання буде більш успішним, якщо воно охопить усі наявні проблеми. Для подальшої ефективної співпраці із зарубіжними країнами в напрямі застосування прогресивного досвіду необхідним є проведення комплексного аналізу досягнутих результатів за окремими заходами і загалом усієї системи державного управління в країні, з охопленням використаних здобутків зарубіжних країн і власного досвіду. Основою, на якій будується зовнішній вплив управління на керівну систему, є принципи управління. Тому основними підходами до аналізу повинні залишитися: змістовно-діяльнісний, функціональний, інституційний, системний і організаційний підходи з використанням Принципів SIGMA, які регулюють внутрішньосистемні зв'язки з управлінськими підсистемами; узгодження державного і системного управління; принципи універсалізації і спеціалізації управління; баланс між децентралізацією влади, принцип ієрархічності, підпорядкованості та інші.

Каталізатором прогресу в багатьох галузях знань є моделювання та інформаційні технології. Їх структура і зміст можуть охопити майже всі управлінські процеси і висвітлити їх характеристики, хоч і без достатнього опису, оскільки вони мають здатність до узагальнення. Широке запровадження моделювання управлінських процесів з метою їх інноваційної трансформації надасть можливість розробляти програми концептуалізації прискорення необхідних перетворень.

Прискоренню цих перетворень слугує ефективне застосування внутрішніх, організаційно-інституційних механізмів, які дозволяють визначати зміни функцій, технологій, інструментів і заходів управління, стандартів підготовки управлінських рішень, визначення впливових чинників, складність і професіоналізацію робіт та інші інструментально-методичні засоби управління.

Узагальнюючи кроки європейського досвіду в стратегіях розвитку державного управління України, слід зазначити, що сама система управління органів виконавчої влади повинна включати не окремі, а всі сумісні елементи управління ЄС, враховувати певні особливості і нові тенденції й умови власного розвитку. Українська економіка має свою власну специфіку і обтяжливу структуру галузей виробництва. Тому, застосування досвіду європейських та інших країн для України – це складне питання, яке слід вирішувати з урахуванням обставин. У чистому вигляді без належного обґрунтування європейський досвід використовувати недоцільно. Необхідно враховувати в проєктах трансформаційних процесів організації діяльності органів виконавчої влади повне ліквідування функцій командно-адміністративного управління, усунення застарілих механізмів управлінських рішень, знаходити нові механізми зближення і співпраці з територіальними органами влади.

Адаптація до трансформаційних змін повинна забезпечуватись використанням і реалізацією організаційних чинників, які насамперед впливають на якість

удосконалення системи управління (функцій, структури, підпорядкованості, процесів у сфері повноважень, надання особливих статусів та ін.).

При побудові трансформаційних процесів необхідно враховувати всі зовнішні і внутрішні чинники впливу на функціонування системи управління, появу нових функцій і повноважень, пов'язаних зі вступом України в різноманітні світові регіональні й міжвідомчі організації та інші наднаціональні органи, враховувати фактори ризику, самоідентифікації, зберігати попередні позитивні тенденції власного розвитку, що потребує подальшого переосмислення всіх управлінських процесів. Тому, щоб обрати нові вектори подальшого розвитку системи державного управління, слід дослідити і розглянути його в більш широкій інтерпретації елементів, заходів, їх адміністративний і виконавчий характер, сукупність важелів адміністративного, правового, економічного, політичного характеру та інші.

Необхідним є окреме виділення в економічних соціальних науково-технічних та інших стратегіях соціально-економічного розвитку розділу удосконалення систем управління цими процесами, які в комплексі за конкретними вимірами створюють зв'язок різних політик для реалізації спільної мети і розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Євсюкова О. В., Михайлова Т. М. Державна служба України: специфіка складників модернізаційного процесу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2041>

2. Реформування державної служби в країнах світу. Інформаційна довідка. Київ: Інформаційно-дослідницький центр при Верховній Раді України, 2021, Березень. 12 с.

3. Механізми координації європейської політики: практика країн-членів та країн-кандидатів / Н. Гнидюк (ред.), А. Новак-Фар, Я. Гонцяж, І. Родюк. Київ : Міленіум, 2003. 384 с.

4. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Видання 2-ге. Львів : Кальварія, 2017. 164 с.

5. Рубцов В. П., Перинська Н. І. Державне управління та державні установи: навчальний посібник для дистанційного навчання / за ред. Ю. П. Сурміна. Київ: Університет «Україна», 2008. 440 с.

6. Сороко В. М. Результативність та ефективність управління і місцевого самоврядування: навчальний посібник. Київ: НАДУ, 2012. 260 с.

7. Рейни Х. Дж. Анализ и управление в государственных организациях. Хэл Дж. Рейни; пер с англ. М. З. Штернгарц. Москва : ИНФРА-М, 2004, 402 с.

8. Пекар В. Реформа державного управління: критична фаза. Українська правда. Блоги. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/pekar/5b55897f44c2a>

9. Сидоренко В. В., Новак Я. В. Сучасні особливості модернізації державної служби в Україні. URL: http://www.nvpp-p.in.ua/vip/2019/1/tom_2/18.pdf

10. Шамраєва В. М. Забезпечення норм службової етики в структурах державної влади США. *Актуальні проблеми державного управління*. 2009. № 1 (35). С. 384–392.

11. Інформація щодо міжнародної технічної допомоги, що надається Україні / за результатами проведеного Міністерством економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України моніторингу проектів у першому півріччі 2019 року. 2019. 223 с.

12. Звіт про виконання у 2021 році Стратегії реформування державного управління України. Документи Уряду. Реформа державного управління. URL: <https://par.in.ua/overview-in-ukraine/progress/reports>

13. Стратегія реформування державного управління України на період до 2021 року / Деякі питання реформування державного управління України:

розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-p#Text>

14. Стратегія реформування державного управління України на 2022 – 2025 роки. Документи Уряду. Реформа державного управління. URL: <https://par.in.ua/overview-in-ukraine/progress/reports>

15. Звіт про виконання у 2018 році Стратегії реформування Державного управління України на 2016–2020 роки. Документи Уряду. Реформа державного управління. URL: <https://par.in.ua/overview-in-ukraine/progress/reports>.

16. Звіт про виконання у 2019 році Стратегії реформування державного управління України. Документи Уряду. Реформа державного управління. URL: <https://par.in.ua/overview-in-ukraine/progress/reports>

17. Звіт про виконання у 2020 році Стратегії реформування державного управління України. Документи Уряду. Реформа державного управління. URL: <https://par.in.ua/overview-in-ukraine/progress/reports>.

18. Принципи державного управління / SIGMA. 2017. 34 с. URL: www.sigmaxweb.org

19. Про утворення Центру сприяння інституційному розвитку державної служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2004 р. № 485. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/485-2004-p#Text>

20. Питання Центру сприяння інституційному розвитку державної служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 червня 2008 р. № 528. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528-2008-p#Text>

21. Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу. URL: <https://www.center.gov.ua/pro-tsentr>

22. Карпунець А. С. Зарубіжний досвід організації та функціонування інституту державної служби. URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2018/05/Zarubizhniy-dosvid-organizatsiyi-ta-funktsionuvannya-institutu-derzhavnoyi-sluzhbi.pdf>

23. Олуйко В. М. Організація державної служби (аналіз світового досвіду). *Університетські наукові записки*. 2017. № 64. С. 56–72.

24. Реформа державного управління. Урядовий портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-derzhavnogo-upravlinnya>

25. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А.М. Прохоров. 2-е изд. Москва: Сов. энциклопедия, 1983. 1600 с.

26. Кунцевич М. П. Функції виконавчої влади. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 60. С. 140–145.

REFERENCES:

1. Yevsyukova, O.V., & Mykhaylova, T.M. (2021). Derzhavna sluzhba Ukrainy: spetsyfika skladnykh modernizatsiynoho protsesu [Civil service of Ukraine: specifics of the components of the modernization process]. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok – Public administration: improvement and development*, vol. 4. Retrieved from: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2041> [in Ukrainian].

2. Reformuvannya derzhavnoyi sluzhby v krayinakh svitu [Reforming the civil service in the countries of the world]. (2021). Informatsiyna dovidka. Kyiv: Informatsiynodoslidnyts'kyu tsentr pry Verkhovnyi Radi Ukrainy [in Ukrainian].

3. Novak-Far, A., Hontsyzh, YA., & Rodyuk, I. (2003). *Mekhanizmy koordynatsiy yevropeys'kyi polityky: praktyka krayin-chleniv ta krayin-kandydativ [Mechanisms of European policy coordination: practice of member countries and candidate countries]*. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].

4. Ukraina 2030: Doktryna zbalansovanoho rozvytku [Ukraine 2030: Doctrine of balanced development] (2017). (2nd ed.). L'viv: Kal'variya [in Ukrainian].

5. Rubtsov, V.P., & Peryns'ka, N.I. (2008). *Derzhavne upravlinnya ta derzhavni ustanovy [State administration and state institutions]*. Kyiv: Universytet «Ukrayina» [in Ukrainian].

6. Soroko, V.M. (2012). *Rezultatyvnist' ta efektyvnist' upravlinnya i mistsevoho samovryaduvannya* [Effectiveness and efficiency of management and local self-government]. Kyiv : NADU [in Ukrainian].

7. Reyni, KH. Dzh. (2004). *Analiz i upravleniye v gosudarstvennykh organizatsiyakh* [Analysis and management in state organizations]. (M. Z. Shterngarts, Trans). Moskva: INFRA-M [in Russian].

8. Pekar V. Reforma derzhavnoho upravlinnya: krytychna faza [Public administration reform: a critical phase]. *Ukrayins'ka pravda*. Blohy. Retrieved from: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/pekar/5b55897f44c2a>

9. Sydorenko, V.V., & Novak, YA.V. (2019). Suchasni osoblyvosti modernizatsiyi derzhavnoyi sluzhby v Ukrayini [Modern features of the modernization of the civil service in Ukraine]. Retrieved from: http://www.nvpp-p.in.ua/vip/2019/1/tom_2/18.pdf [in Ukrainian].

10. Shamrayeva, V.M. (2009). Zabezpechennya norm sluzhbovoyi etyky v strukturakh derzhavnoyi vlady SSHA [Ensuring the norms of official ethics in the structures of the US government]. *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya – Actual problems of public administration*, 1(35), 384–392 [in Ukrainian].

11. Informatsiya shchodo mizhnarodnoyi tekhnichnoyi dopomohy, shcho nadayet'sya Ukrayini [Information on international technical assistance provided to Ukraine]. (2019) [in Ukrainian].

12. Zvit pro vykonannya u 2021 rotsi Stratehiyi reformuvannya derzhavnoho upravlinnya Ukrayiny [Report on the implementation in 2021 of the State Administration Reform Strategy of Ukraine]. Dokumenty Uryadu. Reforma derzhavnoho upravlinnya. Retrieved from: <https://par.in.ua/overview-in-ukraine/progress/reports> [in Ukrainian].

13. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny Deyaki pytannya reformuvannya derzhavnoho upravlinnya Ukrayiny: vid 24 chervnya 2016 roku № 474-r. [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine Some issues of reforming the state administration of Ukraine: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 24, 2016, No. 474-r.]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-p#Text> [in Ukrainian].

14. Stratehiya reformuvannya derzhavnoho upravlinnya Ukrayiny na 2022 – 2025 roky [Strategy for reforming the state administration of Ukraine for 2022-2025]. Dokumenty Uryadu. Reforma derzhavnoho upravlinnya. Retrieved from: <https://par.in.ua/overview-in-ukraine/progress/reports> [in Ukrainian].

15. Zvit pro vykonannya u 2018 rotsi Stratehiyi reformuvannya Derzhavnoho upravlinnya Ukrayiny na 2016–2020 roky [Report on the implementation in 2018 of the State Administration Reform Strategy of Ukraine for 2016–2020]. Dokumenty Uryadu. Reforma derzhavnoho upravlinnya. Retrieved from: <https://par.in.ua/overview-in-ukraine/progress/reports> [in Ukrainian].

16. Zvit pro vykonannya u 2019 rotsi Stratehiyi reformuvannya derzhavnoho upravlinnya Ukrayiny [Report on the implementation in 2019 of the State Administration Reform Strategy of Ukraine]. Dokumenty Uryadu. Reforma derzhavnoho upravlinnya. Retrieved from: <https://par.in.ua/overview-in-ukraine/progress/reports> [in Ukrainian].

17. Zvit pro vykonannya u 2020 rotsi Stratehiyi reformuvannya derzhavnoho upravlinnya Ukrayiny [Report on implementation in 2020 of the State Administration Reform Strategy of Ukraine]. Dokumenty Uryadu. Reforma derzhavnoho upravlinnya. Retrieved from: <https://par.in.ua/overview-in-ukraine/progress/reports> [in Ukrainian].

18. SIGMA (2017). *Pryntsypy derzhavnoho upravlinnya* [Principles of public administration]. Retrieved from: www.sigmaxweb.org [in Ukrainian].

19. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny Pro utvorennia Tsentru spryannya instytutsiynomu rozvytku derzhavnoyi sluzhby: vid 14 kvitnya 2004 roku № 485. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the establishment of the Center for the Promotion of Institutional Development of the Civil Service: Resolution of

the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 14, 2004, No. 485]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/485-2004-p#Text> [in Ukrainian].

20. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny Pytannya Tsentru spryannya instytutsynomu rozvytku derzhavnoyi sluzhby: vid 4 chervnya 2008 roku № 528 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the issue of the Center for the Promotion of Institutional Development of the Civil Service: dated June 4, 2008, No. 528]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528-2008-p#Text> [in Ukrainian].

21. Sait «Tsentr adaptatsiyi derzhavnoyi sluzhby do standartiv Yevropeys'koho Soyuzu» [Website «Center for Adaptation of State Service to the Standards of the European Union»]. Retrieved from: <https://www.center.gov.ua/pro-tsentr> [in Ukrainian].

22. Karpunets', A.S. (2018). Zarubizhnyy dosvid orhanizatsiyi ta funktsionuvannya instytutu derzhavnoyi sluzhby [Foreign experience of the organization and functioning of the civil service institute]. Retrieved from: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2018/05/Zarubizhnij-dosvid-organizatsiyi-ta-funktsionuvannya-institutu-derzhavnoyi-sluzhbi.pdf> [in Ukrainian].

23. Oluyko, V.M. (2017). Orhanizatsiya derzhavnoyi sluzhby (analiz svitovoho dosvidu) [Organization of civil service (analysis of world experience)]. *Universytet's'ki naukovi zapysky – University scientific notes*, 64. 56–72 [in Ukrainian].

24. Uryadovyy portal orhaniv vykonavchoyi vlady Ukrayiny «Reforma derzhavnoho upravlinnya» [The government portal of the executive authorities of Ukraine «Public Administration Reform»]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-derzhavnogo-upravlinnya> [in Ukrainian].

25. Prokhorov, A.M. (Eds.). (1983). *Sovetskiy entsiklopedicheskiy slovar'* [Soviet Encyclopedic Dictionary] (2nd ed., rev.). Moskva : Sov. entsiklopediya [in Russian].

26. Kuntsevykh, M.P. (2013). Funktsiyi vykonavchoyi vlady [Functions of executive power]. *Derzhava i pravo. Yurydychni i politychni nauky – State and law. Legal and political sciences*, 60, 140–145 [in Ukrainian].

УДК 329.09.5

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.4.3>

ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Дикий А. П. – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка»
ORCID: 0000-0002-5819-0236

Дика О. С. – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-4195-5124

Наумчук К. М. – доктор філософії, доцент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка»
ORCID: 0000-0002-4195-5124

Тростенюк Т. М. – доктор філософії, доцент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка»
ORCID: 0000-0001-7130-7454

В статті досліджено основні поняття інформаційної безпеки України які впливають на національну безпеку з врахуванням умов, що склались. Початок повномасштабного вторгнення російських військ на територію України змусив всю нашу країну не лише перейти в режим воєнного стану але й кардинально змінити тактику дій задля збереження своєї цілісності. Підступність ворога криється не лише в загарбництві, але й в особливостях ведення боротьби, яка відображається в розповсюдженні недостовірної інформації. Таким чином, ворог застосовує тактику гібридної війни, в якій окрім крилатих ракет, збройного наступу, психологічного тиску зазнають громадяни не лише тимчасово окупованих територій. Завдяки активним спробам інформаційних атак однією з основних загроз інформаційної безпеки є дезінформація всього суспільства.

Світові тенденції свідчать, що саме активне поглиблення сфер професійної діяльності, освіти, науки, техніки пов'язане з динамічним розвитком суспільного життя. Сучасний стан розвитку інформаційних технологій повинен відповідати динаміці розвитку державних та приватних інформаційних структур. Як результат – Україна активно реалізовує усі вимоги щодо забезпечення усіх сфер життєдіяльності висококваліфікованими кадрами галузі інформаційного забезпечення. Проте, активні спроби ворога атакувати інформаційні ресурси, задля використання у своїх цілях, змушують дослідити поняття інформаційної безпеки з іншого боку.

Негативний інформаційний вплив відбувається за рахунок застосування найновітніших технологій впливу шляхом розповсюдження завідомо неправдивої інформації яка спричиняє внутрішні конфлікти національного та релігійного характеру, підриває віру громадян до державного управління, пропагандує початок внутрішніх озброєних конфліктів, порушує суверенітет і територіальну цілісність держави.

Своєчасне виявлення негативного інформаційного впливу потребує наукового обґрунтування поняття інформаційної безпеки та можливості оцінки усіх можливих загроз та впливів задля мінімізації їх наслідків. Актуальність застосування такого підходу обумовлена пошуком та застосуванням актуальних моделей виявлення інформаційних впливів.

Ключові слова: інформація, інформаційна безпека, національна безпека, професійна підготовка, держава, державне управління.

Dykyi A. P., Dyka O. S., Naumchuk K. M., Trosteniuk T. M. Conceptual and categorical apparatus of information security of Ukraine in ensuring national security

The article examines the main concepts of information security of Ukraine, which affect national security, taking into account the existing conditions. The beginning of a full-scale invasion of Russian troops on the territory of Ukraine forced our entire country not only to go into martial law, but also to radically change the tactics of actions in order to preserve its integrity. The insidiousness of the enemy lies not only in the invasion, but also in the peculiarities of the struggle, which is reflected in the spread of false information. Thus, the enemy uses the tactics of a hybrid war, in which, in addition to cruise missiles, armed offensives, and psychological pressure, citizens of not only temporarily occupied territories are subjected. Due to active attempts of information attacks, one of the main threats to information security is disinformation of the entire society.

World trends indicate that the active deepening of the spheres of professional activity, education, science, and technology is connected with the dynamic development of social life. The current state of information technology development should correspond to the dynamics of the development of state and private information structures. As a result, Ukraine actively implements all requirements for providing all spheres of life with highly qualified personnel in the field of information provision. However, the enemy's active attempts to attack information resources for their own purposes force us to examine the concept of information security from another angle.

Negative informational influence occurs due to the use of the latest technologies of influence through the dissemination of known false information that causes internal conflicts of a national and religious nature, undermines the faith of citizens in state administration, promotes the beginning of internal armed conflicts, violates the sovereignty and territorial integrity of the state.

Timely detection of negative information impact requires scientific substantiation of the concept of information security and the ability to assess all possible threats and impacts in order to minimize their consequences. The relevance of using such an approach is due to the search and application of current models for the detection of informational influences.

Key words: *information, information security, national security, professional training, state, public administration.*

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток інформаційних технологій є одним із основних чинників подальшого соціально-економічного, духовного та інтелектуального розвитку країни. Разом з тим, стрімка інформатизація суспільства є одночасним викликом, адже використання передових інформаційних технологій відбувається не лише в цілях підтримки життєдіяльності країни але й навпаки, для розгортання воєн. Зокрема, інформаційна складова становить серйозну загрозу національній безпеці та виступає ключовим елементом гібридної війни проти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями інформаційної безпеки, проблемами її захисту, захисту національного інформаційного простору було присвячено багато наукових праць. Зокрема, дослідження проблеми можна зустріти в працях таких вчених як: Марущака А., Петрика В., Ліпкана В., Кормича Б., В. Почепцова та інших фахівців. Однак, не зважаючи на значну увагу вищезазначених фахівців, дослідження понятійно-категоріальний апарат інформаційна безпека потребує уточнення.

Метою статті є аналіз основних понять інформаційної безпеки, що впливають на забезпечення національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Явище інформаційної безпеки є достатньо складним, воно певним чином інтегровано в складову національної безпеки, що розглядається як одна з пріоритетних функцій держави. Саме тому, успішне дослідження є можливим завдяки успішно-розробленому понятійному апарату. Для цього нам необхідно розглянути основні поняття, визначення та терміни, які розширяють наше уявлення про інформаційну безпеку в цілому. Тому, за допомогою табл. 1. розглянемо та порівняємо поняття «Інформація».

Таблиця 1

Огляд основних понять явища інформація

Джерело	Характеристика
Цивільний кодекс України. [1]	Відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.
Законом України «Про захист економічної конкуренції» [2]	Відомості в будь-якій формі й вигляді та збережені на будь-яких носіях (у тому числі листування, книги, помітки, ілюстрації (карти, діаграми, органіграми, малюнки, схеми тощо), фотографії, голограми, кіно-, відео-, мікрофільми, звукові записи, бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їх елементів), пояснення осіб та будь-які інші публічно оголошені чи документовані відомості (п. 2 ст. 1) .
Закон України «Про інформацію» [3]	Матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі.
Енциклопедичний словник [4]	Первинно відомості, які передаються людьми усним, письмовим або іншим способом (за допомогою умовних сигналів, технічних засобів і т.д.); з середини ХХ століття загальнонаукове поняття, що включає обмін відомостями між людьми, людиною і автоматом, автоматом і 4 автоматом; обмін сигналами в тваринному і рослинному світі; передачу ознак від клітини до клітини, від організму до організму» .
К. Шеннон [5]	Ті повідомлення, які зменшують невизначеність у одержувача інформації».
Н. Вінер [6].	Позначення змісту, отриманого із зовнішнього світу (людиною) в процесі нашого пристосування до нього і пристосування до нього наших почуттів.

В таблиці наведено лише незначну частину різних тлумачень поняття, проте ми можемо спостерігати його різноманітність, що свідчить про розкриття тієї чи іншої грані даного феномена. На нашу думку, в сучасних реаліях доцільніше всього було б вважати, що *інформація – проаналізовані та оброблені відомості про дії, події, яким характерне збереження для подальшого вивчення, використання та розповсюдження.*

Наступним кроком нашого дослідження є доцільним розглянути поняття «Інформаційна безпека», яке відображено в табл. 2.

Визнання поняття інформаційної безпеки як однієї з функцій держави, зі своїми цілями і завданнями, складною структурою, властивою тільки їй специфікою, викликала необхідність більш детального вивчення питання кодифікації інформаційного законодавства, яка підтримується багатьма науковцями-юристами та дослідниками національного інформаційного простору.

Отже, у загальному випадку інформаційна безпека – стан захищеності інформаційного суспільного середовища, який виступає як одна зі складових його формування.

Аналізуючи державну політику в інформаційній сфері, розглядаючи інформаційну безпеку як складову національної безпеки, виходимо з того, що інформаційна безпека – це такий стан захищеності життєво важливих інтересів, а, отже, й інформаційної озброєності держави, суспільства, особистості, за якого жодні інформаційні впливи на них неспроможні викликати деструктивні думки і дії, що

Таблиця 2

Огляд основних понять явища інформаційної безпеки

Джерело	Характеристика
Конституція України [7]	Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу
Ільницька У. [8]	Інформаційну безпеку слід розуміти як сукупність засобів забезпечення інформаційного суверенітету України, захист інформаційної сфери від зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз
Навчальний посібник [9]	Інформаційна безпека – це невід’ємне право людини, суспільства, держави на самовизначення та участь у формуванні, розвитку та здійсненні національної інформаційної політики відповідно до чинних правових актів країни, міжнародного права. Інформаційну небезпеку створюють інформаційні загрози, що поширюються в інформаційному просторі, який більшість учених розглядає як місце формування, поширення та споживання інформації за допомогою різноманітних технічних пристроїв
В. Богуш	Стан захищеності інформаційного середовища, який відповідає інтересам держави, за якого забезпечується формування, використання і можливості розвитку незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх інформаційних загроз.
Б.А Кормич	Захищеність встановлених законом правил, за якими відбуваються інформаційні процеси в державі, що забезпечують гарантовані Конституцією умови існування і розвитку людини, всього суспільства та держави.
О.І. Барановський	Стан захищеності національних інтересів України в інформаційному середовищі, за якого не допускається (або зводиться до мінімуму) завдання шкоди особі, суспільству, державі через неповноту, несвочасність, недостовірність інформації й несанкціоноване її поширення та використання, а також через негативний інформаційний вплив та негативні наслідки функціонування інформаційних технологій.

призводять до негативних відхилень на шляху стійкого прогресивного розвитку названих суб’єктів [10].

Якщо враховувати виклики, з якими зіштовхнулись країна 24 лютого, інформаційну безпеку слід розглядати як поняття інформаційної безпеки держави, що є певним станом захищеності за якої спеціальні інформаційні операції, зовнішні інформаційні агресії, незаконне розповсюдження та використання інформації є неможливим, адже це є деструктивним фактором який впливає на національну безпеку.

На сьогодні існують аспекти, які визначають категорії «інформаційна безпека», до яких відносять:

1. Аспекти нормативно-правового характеру, що ґрунтується на аналізі нормативно-правових актів. Основними нормативними документами зазначеного аспекту є: Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» (розглядає інформаційну безпеку як невід’ємну частину політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки); Закон України «Про основи національної безпеки України» (в зазначеному нормативному документі

поняття «інформаційна безпека» не розкривається, проте основна увага фокусується на інформаційній сфері національної безпеки, при чому, не дається визначення навіть і даного поняття, а лише перераховуються загрози та напрями державної політики).

2. Доктрильний аспект, який виходить з аналізу трактувань терміну в роботах дослідників, фахівців цієї галузі. В зазначеному аспекті під інформаційною безпекою розуміють такий стан правових норм і відповідних їм інститутів безпеки, які беруть на себе відповідальність за гарантування постійної наявності даних для прийняття стратегічних рішень та захист інформаційних ресурсів країни;

3. Енциклопедичний аспект. За основу взято – багаторічний аналіз визначень, наведених у словниках, енциклопедіях різних країн та вчених. В цьому контексті інформаційна безпека означає: законодавче формування державної інформаційної політики; гарантування свободи інформаційної діяльності та права доступу до інформації у національному інформаційному просторі України; створення і впровадження безпечних інформаційних технологій; охорону державної таємниці, а також інформації з обмеженим доступом; захист національного інформаційного простору України від розповсюдження спотвореної або забороненої для поширення інформаційної продукції.

Враховуючи всі події, які відбуваються на території нашої країни, необхідно приділяти увагу поняттю загрози (англ. threat) – будь-які обставини або події, що можуть бути причиною порушення політики безпеки інформації і/або нанесення збитків автоматизованій системі. Спробу реалізації загрози називають «атакою». Загроза безпеці інформації (англ. security threat) – загрози викрадення, зміни або знищення інформації. Вони бувають випадковими або навмисними. [11].

На сьогоднішній день, до основних загроз інформаційній безпеці системі управління національною безпекою можна віднести:

- розкриття інформаційних ресурсів;
- порушення їх цілісності;
- збій в роботі самого обладнання.

Існування таких загроз більшою мірою пов'язане з значною кількістю хакерських атак з боку країни агресора, який прагне усіма можливими способами вивести наше суспільство з рівноваги, шкодити розповсюдженню правдивої інформації про стан справ, незаконно збагатитись за рахунок використання наших активів.

Існування значної чисельності загроз, відповідно до загальної класифікації загроз національній безпеці, вимагає виокремлення загроз інформаційній безпеці та поділити їх за різними критеріями. Отже, загрози інформаційній безпеці можна поділити за :

1. Джерелами походження:

– природного походження. Можуть виникати в результаті масового руйнування каналів зв'язку через повені, торнадо, грози та ін.;

– техногенного походження. Вони можуть бути спричинені аваріями на інженерних мережах і спорудах життєзабезпечення, аваріях головних серверів системи управління національною безпекою, ракетними обстрілами з боку країни агресора;

– антропогенного походження. В більшості випадків спричинені помилковим запуском програм, навмисного/ненавмисного допущення через недотримання правил безпеки роботи в Інтернеті інсталяції закладок.

2. Характером реалізації:

– реальні – ті, в яких дестабілізації є неминучою і не обмежена ні часом ні простором;

- потенційні – ті шляхи, де дестабілізації можливі за певних умов середовища функціонування органів публічної влади;

- здійснені – ті загрози, які вже втілені у життя;

- уявні – ті, реалізація яких є умовно чи схожа з існуючими, але такими не є.

3. Ступенем гіпотетичної шкоди:

- загроза яка є явною чи потенційною дією, яка ускладнює або унеможлиблює реалізацію національних інтересів у інформаційній сфері;

- небезпека яка є безпосередньою дестабілізацією функціонування системи управління національною безпекою.

4. Ймовірністю реалізації:

- вірогідні, тобто можливі за виконання певного комплексу умов;

- неможливі, тобто ті за виконання певного комплексу умов ніколи не настають;

- випадкові, ті які за виконання певного комплексу умов можуть реалізуватись по-різному.

5. Рівнем детермінізму:

- випадкові (загрози, які можуть трапитися або не трапитися – загрози хакерів дестабілізувати інформаційній системи органів влади) [12].

Саме необхідність протидії загрозам зумовлює можливість дослідження національної безпеки з погляду функціонально-діяльнісного підходу, відповідно до якого національна безпека розглядається як динамічне явище, котре постійно еволюціонує, забезпечуючи реалізацію національних інтересів [13, с. 39] в умовах можливого розгортання загроз, а також дає змогу оцінювати можливості суспільства щодо належного забезпечення «гомеостатичного стану» об'єктів національної безпеки.

Загрози національній безпеці можуть бути класифіковані за різними підставами, що висвітлює їх складну та багатопланову систему. Зокрема, у науковій політологічній думці загрози національній безпеці класифікуються за місцем знаходження джерела – зовнішні та внутрішні; за масштабами можливих наслідків – загальнонаціональні, регіональні, локальні, поодинокі; за ступенем сформованості – потенційні, реальні; за ступенем суб'єктивного сприйняття – завищені, занижені, мінімальні, умовні, адекватні; за характером виникнення – загрози природного, техногенного й соціального характеру; за сферами життєдіяльності – загрози в економічній, політичній, оборонній, міжнародній, соціальній, інформаційній, науково-технічній, екологічній, культурній і духовній сферах [13, с. 203–205] тощо.

Таким чином, варто відзначити, що інформаційна безпека займає особливе місце в системі національної безпеки країни. Оскільки інформатизація суспільства є основою його активного розвитку, слід зауважити що саме від інформаційної безпеки залежить уся інформаційно-мережева економіка країни, адже інформаційний продукт є її основою. Саме тому, дослідження основних понять інформаційної безпеки є основою забезпечення національної безпеки. В свою чергу, слід відмітити, що дослідження небезпечності загроз інформаційній безпеці було приділено багато уваги таким вченим як Г. Сашук. Вчений зазначав: «Ураховуючи той факт, що під впливом інформаційних атак може цілеспрямовано змінюватися світогляд і мораль як окремих осіб, так і суспільства загалом, нав'язуються чужі інтереси, мотиви, спосіб життя, на перший план впливає аналіз сутності й форм виявів сучасних методів прихованого агресивного впливу, вияву дій, що мають цілеспрямований агресивний характер і які суперечать

інтересам національної безпеки» [10]. Важко не погодитись, адже ми спостерігаємо активні інформаційні атаки з боку країни агресора, які намагаються вплинути на свідомість людей задля розповсюдження недостовірної інформації про стан справ, владу, економічну, політичну та інші ситуації. Такі дії потребують постійного державного нагляду та впливу, оскільки саме транскордонні інформаційні загрози (ті, що мають політичне забарвлення) є однією з складових не лише інформаційної війни. Від 24 лютого уся країна перебуває не лише під впливом активних воєнних дій на сході та ракетних обстрілів всієї території, але й зазнає удару з боку інформаційної зброї. Активні спроби заволодіння та використання інформаційних ресурсів, які не входять в групу загальнодоступних, прагнення їх незаконного розповсюдження, знищення та модифікацію є спробою ворога дійти до своєї мети.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що в ході дослідження понятійно-категоріального апарату інформаційної безпеки ми дійшли згоди, що в сучасних умовах проти українського народу досить активно відбувається використання інформаційних технологій аби створювати реальну загрозу усьому інформаційному простору. Ворог реалізовує свої плани через розповсюдження листів на корпоративні пошти (задля виведення операційних систем з ладу, блокування роботи державних установ, використання інформаційних ресурсів в своїх цілях), зламів офіційні сайти (розміщення інформації, яка наводить паніку серед населення) та виведення з ладу роботи банківських систем (блокування роботи програм, наведення хаосу серед населення та гальмування внутрішніх та зовнішніх розрахункових операцій). Дієвим вирішенням зазначених загроз мають бути наступні дії: активна інтеграція України до світового інформаційного простору; інтеграція у міжнародні інформаційно-комунікаційні системи; створення власної інформаційної моделі; модернізація усієї інформаційної системи; удосконалення існуючого законодавства з питань інформаційної безпеки.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що дослідженнями понять інформаційної безпеки займалися вчені ще на початку 90-х років, проте цьому питанню не приділяли значної уваги через відсутність активної зацікавленості. В ході дослідження ми виявили, що відсутні концептуальні документи, які врегульовували б питання інформаційної безпеки. Стрімкий розвиток суспільства, активне впровадження науки та техніки в усі сфери життєдіяльності, перехід до цифрової економіки та електронного документообігу – змусило розглянути обрану тему по новому. В результаті дослідження було виявлено, що інформаційна безпека є достатньо складним, системним та багаторівневим явищем на яке можуть впливати чинники внутрішнього та зовнішнього середовища, світові зміни, внутрішньополітична ситуація в країні, стан інформатизації суспільства. Враховуючи події, які відбуваються в нашій країні – значна увага була приділена загрозам інформаційної безпеки адже саме вони впливають на економічний, політичний та соціальний простір. Інформаційний простір є достатньо потенціальною сферою для усвідомлення, адже інтегруючий характер, можливість проникнення – все це є загрозою національній безпеці та має враховуватись посадовцями нашої держави. Слід зауважити, що активне інформаційне протистояння є основним елементом протидії гібридній війні з росією, однією з основних загроз й досі є можливість впливу ворога на інформаційну структуру. Подолати ворога в цій війні можливо, завдяки активному захисту інформаційного суверенітету, розробка дієвої тактики протидії медіа загрозам на стадії їх поширення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. № 2210-III: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
3. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
4. Большой энциклопедический словарь. URL: <http://www.vedu.ru/bigencdic/24156/>
5. Shannon C.E. A Mathematical Theory of Communication. Bell System Technical Journal, Vol. 27, pp. 379–423, 623–656, July, 11 October, 1948.
6. Винер Н. Кибернетика и общество. М., 1958.
7. Конституція України від 28.06.1996 р № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам. Humanitarian vision. 2016. Вип. 2 (1). С. 27–32.
9. Інформаційна безпека держави у контексті протидії інформаційним війнам : навчальний посібник. Заг. ред. В. Толубка. Київ : НАОУ, 2004. 177 с.
10. Сашук Г. Інформаційна безпека в системі забезпечення національної безпеки. URL: http://journ.univ.kiev.ua/trk/publikacii/satshuk_publ.php.
11. Інформаційна загроза. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B0
12. Інформаційна безпека підприємства та особливості її організації. URL: https://pidruchniki.com/15341220/politologiya/ponyattya_vidi_zagroz_natsionalnim_interesam_natsionalniy_bezpetsi_informatsiyniy_sferi
13. Горбулін В.П., Качинський А. Засади національної безпеки України. К. : Інтертехнологія, 2009. 272 с.

REFERENCES:

1. Cyvil'nyj Kodeks Ukrai'ny [The Civil Code of Ukraine] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon1.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrai'ny "Pro zahyst ekonomichnoi' konkurencii" [Law of Ukraine "On Protection of Economic Competition"] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrai'ny "Pro informaciju" [Law of Ukraine "On Information"]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> [in Ukrainian].
4. Bol'shoj jenciklopedicheskij slovar' [Big encyclopedic dictionary]. Retrieved from: <http://www.vedu.ru/bigencdic/24156/> [in Russian].
5. Shannon C.E. (1948) A Mathematical Theory of Communication. Bell System Technical Journal, Vol. 27, pp. 379–423, 623–656, July, 11 October, 1948
6. Viner, N. (1958) Kibernetika i obshhestvo. Moscow. [in Russian].
7. Konstytucija Ukrai'ny [Constitution of Ukraine] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
8. Il'nyc'ka, U. (2016) Informacijna bezpeka Ukrai'ny: suchasni vyklyky, zagrozy ta mehanizmy protydii' negatyvnyh informacijno-psyhologichnym vplyvam [Information security of Ukraine: modern challenges, threats and countermeasures against negative information and psychological influences.]. Humanitarian vision – Humanitarian vision, 2 (1), 27–32.

9. Tolubko, V. (Eds.). (2004) Informacijna bezpeka derzhavy u konteksti protydii' informacijnym vijnam [State information security in the context of combating information wars]. Kyiv : NAOU [in Ukrainian].

10. Sashhuk, G. Informacijna bezpeka v systemi zabezpechennja nacional'noi' bezpeky [Information security in the national security system]. Retrieved from: http://journ.univ.kiev.ua/trk/publikacii/satshuk_publ.php

11. Informacijna zagroza [Information threat]. Retrieved from: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B0

12. Informacijna bezpeka pidpryjemstva ta osoblyvosti i'i' organizacii' [Information security of the enterprise and peculiarities of its organization]. Retrieved from: https://pidruchniki.com/15341220/politologiya/ponyattya_vidi_zagroz_natsionalnim_interesam_natsionalniy_bezpetsi_informatsiyniy_sferi

13. Gorbulin, V.P. & Kachyns'kyj, A. (2009) Zasady nacional'noi' bezpeky Ukrai'ny [Principles of national security of Ukraine]. Kyiv: Intertehnologija. 272 s. [in Ukrainian].

УДК 351 : 316.3

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.4.4>

СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Лебідь О. В. – аспірантка кафедри управління та адміністрування Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»
ORCID: 0000-0003-4260-9589

У статті проаналізовано практики ефективної взаємодії органів публічного управління і громадськості в системі безперервної освіти педагогічних працівників. Визначено основні напрямки такої взаємодії, зокрема законотворча та дослідницька діяльність, підвищення кваліфікації педагогічних працівників та державних службовців й створення інформаційно-технологічних (ІТ) продуктів. Взаємодію органів публічного управління розкрито через аналіз діяльності трьох громадських організацій: Громадської організації «Асоціація інноваційної і цифрової освіти», Громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих» та Громадської організації «ЕдКемп Україна». Конкретизовано з якими органами публічної влади відбувається співпраця (Міністерством освіти і науки України, Київською міською державною адміністрацією, Центром оцінювання якості освіти, Українським інститутом розвитку освіти, Державною службою якості освіти та її територіальними управліннями, Освітнім омбудсменом, Інститутом модернізації змісту освіти тощо). Вивчено основні проекти, реалізовані досліджуваними громадськими організаціями, спрямовані на розвиток публічного управління в системі безперервної освіти педагогічних працівників, що спрямовані на підвищення кваліфікації педагогічних працівників та державних службовців. Зазважено на участі громадськості у законотворчій діяльності, тобто розробці нормативно-правових актів. Зважаючи на інформатизацію, громадськими організаціями за підтримки органів публічного управління створено ІТ-продукти, що активно використовуються як управліннями, так і педагогами у своїй діяльності. Підкреслено ефективність та доцільність такої взаємодії для діяльності системи безперервної освіти та галузі освіти загалом. Також, позитивним моментом є активність громадськості й відкритість до впровадження нових ідей органів публічного управління.

Ключові слова: публічне управління, система безперервної освіти, громадська організація, громадськість.

Lebid O. V. Modern practices of interaction of public administration parties with the public in the system of continuous education of teachers

There is analyzed the practices of effective interaction of public administration parties and the public in the system of continuous education of pedagogical workers in the article. The main directions of such interaction are defined, in particular, legislative and research activities, improvement of the qualifications of pedagogical workers and civil servants, and the creation of information technology (IT) products. The interaction of public administration parties is revealed through the analysis of the activities of three public organizations: the Public Organization "Association of Innovative and Digital Education", the Public Union "Ukrainian Association of Adult Education" and the Public Organization "EdCamp Ukraine". It is specified with which public authorities the cooperation takes place (the Ministry of Education and Science of Ukraine, the Kyiv City State Administration, the Center for Evaluation of the Quality of Education, the Ukrainian Institute for the Development of Education, the State Service for the Quality of Education and its Territorial Administrations, the Educational Ombudsman, the Institute for the Modernization of the Content of Education, etc.). The main projects implemented by the researched public organizations and aimed at the development of public administration in the system of continuous education of pedagogical workers, at improving the qualifications of pedagogical workers and civil servants were studied. The participation of the public in law-making activities, the development of normative legal acts have been noted. Taking into account the informatization, public organizations with the support of public administration parties have created IT products that are actively used by both managers and teachers in their activities. The effectiveness and expediency of such interaction for the activity of the continuous education

system and the field of education in general is emphasized. Moreover, a positive point is the activity of the public and openness to the implementation of new ideas of public administration bodies.

Key words: public administration, system of continuous education, public organization, public.

Постановка проблеми. Громадянське суспільство і публічне управління є відображенням різних аспектів людського буття, мають різне призначення та завдання, проте їх об'єднує мета – реалізація прав та інтересів кожної людини. Зважаючи на процеси демократизації влади, залучення громадськості до управління освітою забезпечить прозорість управлінських рішень, сприятиме публічності влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принципи взаємодії органів публічного управління з громадськістю вивчали А. Буханевич [1], В. Кравчук, Н. Оніщенко [2], О. Скакун, Ю. Фігель.

Наявні наукові напрацювання присвячені, як правило, окремим питанням взаємодії органів публічного управління з громадськістю. Уваги потребують питання щодо особливостей такої взаємодії в системі безперервної освіти педагогічних працівників.

Метою статті є вивчення взаємодії органів публічного управління з громадськістю в системі безперервної освіти педагогічних працівників на прикладі діяльності громадських організацій та спілок.

Завдання роботи полягають у науковому розгляді напрямків сучасної взаємодії органів публічного управління з громадськими організаціями та спілками з питань безперервної освіти педагогічних працівників.

Виклад основного матеріалу. Для проведення аналізу сучасного стану взаємодії громадськості з органами публічного управління освітою усіх рівнів з питань безперервної освіти педагогічних працівників, розглянемо діяльність у цьому напрямку Громадської організації «Асоціація інноваційної і цифрової освіти», Громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих» та Громадської організації «ЕдКемп Україна».

Взаємодію громадських організацій з органами публічного управління умовно можна поділити на наступні напрямки: законотворча та дослідницька діяльність, підвищення кваліфікації педагогічних працівників та державних службовців, створення ІТ-продуктів.



Рис. 1. Напрямки взаємодії органів публічного управління з громадськістю

Розглянемо взаємодію детальніше, зосередившись на чинних проєктах. Розпочнемо з діяльності Громадської організації «Асоціація інноваційної і цифрової освіти», мета якої – створення практичних та ефективних освітніх екосистем для розв’язання актуальних питань, які постають перед суспільством та країною.

Асоціація інноваційної і цифрової освіти активно співпрацює з органами публічного управління освітою, зокрема з Міністерством освіти і науки України, Центром оцінювання якості освіти та іншими, про що свідчать підписані меморандуми. Окрім цього, Асоціація співпрацює з Національним агентством України з питань державної служби.

Асоціацією інноваційної і цифрової освіти створюється навчальний контент для педагогічних працівників та державних службовців, про що свідчить низка реалізованих проєктів.

Зокрема, у співпраці з Міністерством культури та інформаційної політики України й Українським культурним фондом створено Національну платформу з вивчення української мови [3], що зібрала в одному місці ефективні онлайн й офлайн ресурси для покращення рівня володіння українською мовою, в тому числі *lingva.Ukr.* для іноземців та Національний проєкт «Екосистема з тестування та вивчення української мови» для освоєння граматики [4].

Асоціацією інноваційної і цифрової освіти також створено власний проєкт з вивчення іноземних мов «Національна платформа з вивчення іноземних мов», що став наймасовішим онлайн освітнім проєктом України. Партнерами у цьому проєкті також стали органи публічного управління, а саме Міністерство освіти і науки України, Міністерство юстиції, Міністерство інформаційної політики України та Національне агенство з питань державної служби.

Спільно з Київською міською державною адміністрацією було створено соціальний інноваційний проєкт «Освітній хаб міста Києва», в рамках реалізації якого було створено 200 онлайн курсів найрізноманітнішого напрямку [5]. Окрім надання можливості педагогічним працівникам набутти нових навичок для саморозвитку, є курси що створені безпосередньо для підвищення кваліфікації, а саме «Мистецтво викладання» [6] та «Організація дистанційного навчання» [7]. Для працівників органів публічного управління розроблено курс «SCORM Державний службовець: Кар’єра на державній службі» [8].

На замовлення Міністерства освіти і науки України, Асоціацією створено першу в Україні національну платформу з профорієнтації, що містить штучний інтелект визначення професій на основі власних здібностей кожної людини, систему консультування, онлайн навчання, унікальні курси та онлайн-екскурсії на підприємства України [9]. Окрім цього, на сайті платформи є курси для освітян «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій» [10] та курс «Школа Кар’єрного Консультанта» [11].

Навчальна онлайн-платформа Апарату Верховної Ради України, створена Асоціацією за підтримки Програми розвитку Організації Об’єднаних націй та Європейського Союзу містить онлайн-курси, що спрямовані на розвиток м’яких навичок «*soft skills*», професійних навичок «*hard skills*», громадянської освіти, цифрової грамотності, знання законодавства, специфіки проведення реформ, іноземної мови тощо [12].

Асоціацією інноваційної і цифрової освіти спільно з Державною службою зайнятості України реалізовано спільний проєкт «Платформа з профорієнтації та побудови кар’єри». Його основною метою є надання безоплатних послуг з профорієнтації в онлайн-форматі для планування професійного шляху [13].

Для органів управління освітою, менеджерів з міжнародної освіти та педагогів, створено сайт де розміщено стислий опис української системи освіти, типові шкільні програми, щоб сприяти адаптації дітей до навчання за програмами зарубіжних країн [14].

Для професійного навчання державних службовців, працівників місцевих державних адміністрацій, посадових осіб місцевого самоврядування Асоціацією створено Портал управління знаннями [15].

На створеному порталі «Академія громад України» Асоціацією було запроваджено модульні та інформаційно-консультативні Програми навчання для керівників територіальних громад, мерів міст, освітян та соціальних працівників, співробітників органів місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад, підприємців та інвесторів, журналістів, які висвітлюють тематику реформи децентралізації, всіх громадян України, які мають бажання допомогти своїй громаді стати успішною [16].

Ще одним з прикладів взаємодії об'єднань громадян з органами публічного управління є діяльність Громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих».

Основною метою діяльності Громадської спілки, відповідно до статуту, є «становлення та розвиток системи освіти дорослих в Україні, формування суспільства, що навчається впродовж усього життя» [17].

Серед основних завдань Української асоціації освіти дорослих, що стосуються її впливу на публічну політику, є розробка проєктів законодавчих актів, державних концепцій, стратегій розвитку освіти дорослих в Україні та їхньої реалізації, створення баз даних про освіту дорослих і розповсюдження цієї інформації в Україні та закордоном.

Українською асоціацією освіти дорослих, за підтримки Представництва DVV International в Україні було розроблено законопроект «Про освіту дорослих» та інші проєкти нормативних документів, зокрема «Концепція навчання та освіти дорослих в Україні», «Методичні рекомендації щодо розроблення стратегій з впровадження культури навчання та освіти дорослих на місцевому рівні», «Примірне положення про центр освіти дорослих» [18].

Також громадською спілкою спільно з органами публічного управління різного рівня та іншими зацікавленими організаціями проводяться дослідження освіти дорослих в Україні, у яких порушено питання безперервного розвитку педагогічних працівників. Зокрема, у 2020 році було опубліковано звіт за результатами дослідження «Публічне фінансування освіти дорослих в Україні у 2020 році та проєкт публічного фінансування освіти дорослих в Україні на 2021 рік». У 2021 році оприлюднено результати «Дослідження державної політики у сфері освіти дорослих в Україні».

За підтримки Української Асоціації освіти дорослих, Представництва DVV International в Україні та Міжнародного Центру Неформальної Освіти реалізовано онлайн платформу неформальної освіти «Learn Lifelong». Вона створення задля забезпечення інформованості населення щодо освітніх програм, що діють в Україні та налагодження комунікації між охочими навчатися та освітніми інституціями. Окрім цього онлайн-платформа відіграє важливу роль у донесенні до населення актуальності освіти протягом життя [19].

Громадська організація «ЕдКемп Україна» свою діяльність розділяє на три напрямки: професійний розвиток шкільних педагогічних працівників, реформування української системи освіти та підвищення статусу професії педагога. Зупинимося детальніше на заходах та проєктах, що демонструють співпрацю

Громадської організації з органами публічного управління, Освітнім омбудсменом, Інститутом модернізації змісту освіти, яка здійснюється через чинні меморандуми.

«ЕдКемп Україна» у процесі своєї діяльності займається дослідженням найкращого світового досвіду, вивчаючи найсучасніші освітні системи; розробкою змін до українського освітнього законодавства, упровадженням ефективних програм, методик тощо.

Громадською організацією активно використовується співпраця з державними інституціями. Зокрема, взято участь у розробці й підтримці прогресивних освітніх політик, реформи «Нова українська школа», створенні стандартів професії педагога [20].

У 2018 році ГО «ЕдКемп Україна» спільно з Міністерством освіти і науки України було проведено дослідження «Навчати і навчатися: як і куди зростати українському вчителю», результати якого дали поштовх для змін у системі безперервної освіти педагогічних працівників, а саме підвищенні кваліфікації. Також було сформовано детальні методичні рекомендації для педагогів із роз'ясненнями щодо використання нових можливостей професійного розвитку. Для інституціоналізації та забезпечення сталості цього процесу в Міністерстві було створено робочу групу з питань професійного розвитку педагогічних працівників, яка опікується впровадженням і розвитком цих змін, значна частина складу якої — освітяни спільноти «ЕдКемп Україна» [21].

Окрім безпосередньої участі у реформуванні нормативно-правової бази, Громадською організацією надаються роз'яснення для кращого розуміння оновленої документації. Наприклад, у курсі «Підвищення кваліфікації педагогічних працівників: нові вимоги і можливості», що стартував у 2021 році на платформі Pro-metheus, пояснено деталі і надано рекомендації для всіх сторін щодо нового законодавства в дії.

Громадською організацією «ЕдКемп Україна» з ТОВ «Прозорі рішення» спільно з інституційними партнерами створено платформу «EdWay». Це інформаційний ресурс, що призначений для взаємодії між педагогічними працівниками та суб'єктами надання послуг, центрами професійного розвитку, органів публічного управління освітою різного рівня, експертами Державної служби якості освіти, представниками Служби освітнього омбудсмена з питань підвищення кваліфікації [22].

Місією платформи «EdWay», окрім цифрової підтримки, є «розбудова партнерського середовища та конкурентних умов для розвитку ринку можливостей підвищення кваліфікації на засадах: рівності, взаємоповаги, прозорості, підзвітності, відповідності державній освітній політиці» [22].

На Платформі суб'єктами підвищення кваліфікації можуть розміщуватись інформаційні дані щодо програм підвищення кваліфікації (як безкоштовних, так і платних) та стажування, що спростить реалізацію педагогічним працівникам свободу вибору.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Аналіз діяльності Громадської організації «Асоціація інноваційної і цифрової освіти», Громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих» та Громадської організації «ЕдКемп Україна» спільно з органами публічного управління різних рівнів виявив ефективність та доцільність такої співпраці. Таким чином громадськість залучена до процесу законотворення, розробки концепцій, рекомендацій тощо. Окрім цього, проведено спільні дослідження, що

мали безпосередній вплив на освітню публічну політику. Громадські організації не стоять осторонь процесу цифровізації, створюючи свої програмні продукти, які стають національними. Отже, така форма взаємодії є надзвичайно ефективною та позитивно впливає на відкритість та прозорість публічного управління, сприяє акумуляції нових ідей та їх втіленню.

Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку пропозицій з покращення взаємодії органів публічного управління з громадськістю, зважаючи на процеси інформатизації та цифровізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Буханевич А. І. Громадська участь як форма реалізації громадського контролю за діяльністю органів державної влади. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 12. С. 80–83.
2. Оніщенко Н. М. Держава, громадянське суспільство та громадське життя: деякі аспекти розгляду. *Правова держава*. 2017. № 28. С. 92–97.
3. Національна платформа з вивчення української мови Міністерства культури та інформаційної політики України. URL: <https://speakukraine.net/> (дата звернення: 05.09.2022).
4. Національний онлайн-проект з тестування та вивчення української мови. Український культурний фонд. URL: <https://www.moyamova.in.ua/> (дата звернення: 06.09.2022).
5. Освітній хаб міста Києва. URL: <https://eduhub.in.ua/> (дата звернення: 05.09.2022).
6. Професія: Вчитель (Мистецтво викладання). Освітній хаб міста Києва. URL: <https://eduhub.in.ua/courses/mistectvo-vikladannya> (дата звернення: 05.09.2022).
7. Організація дистанційного навчання (у форматі SCORM). Освітній хаб міста Києва. URL: <https://cutt.ly/uCjyvj1> (дата звернення: 05.09.2022).
8. Професія: Державний службовець. Освітній хаб міста Києва. URL: <https://cutt.ly/9CjyGWS> (дата звернення: 05.09.2022).
9. Всеукраїнський проєкт з профорієнтації та побудови кар'єри. URL: <https://hryoutest.in.ua/> (дата звернення: 05.09.2022).
10. Курс підвищення кваліфікації для освітян «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій». Всеукраїнський проєкт з профорієнтації та побудови кар'єри. URL: <https://cutt.ly/aCjy1v5> (дата звернення: 05.09.2022).
11. Підвищення кваліфікації для педагогічних працівників та психологів. Всеукраїнський проєкт з профорієнтації та побудови кар'єри. URL: <https://cutt.ly/aCjy5EC> (дата звернення: 05.09.2022).
12. Навчальна онлайн-платформа Апарату Верховної Ради України. URL: <https://e-learning.in.ua/> (дата звернення: 05.09.2022).
13. Платформа з профорієнтації та розвитку кар'єри. Офіційний Інтернет-портал Державної служби зайнятості України. Сервіс з он-лайн тестування. URL: <http://profi.dcz.gov.ua/> (дата звернення: 05.09.2022).
14. *Ukrainian education in emergency*. URL: <https://emergency.mon.gov.ua/> (date of access: 06.09.2022).
15. Портал управління знаннями. URL: <https://pdp.nacs.gov.ua/> (дата звернення: 06.09.2022).
16. Академія громад України. URL: <https://hromada.academy/> (дата звернення: 06.09.2022).
17. Статут громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих»: Протокол заг. зборів членів громад. спілки «Укр. асоц. освіти дорослих» від

13.05.2015 р. № 1 : станом на 23 листоп. 2018 р. URL: http://www.uaod.org.ua/data/Statut/statut_13.03.19.pdf (дата звернення: 07.09.2022).

18. *Українська асоціація освіти дорослих*. URL: <http://www.uaod.org.ua/> (дата звернення: 06.09.2022).

19. Освітні програми. «*Learn LifeLong*» – онлайн-платформа неформальної освіти в Україні. URL: <https://learnlifelong.net/kursy/> (дата звернення: 08.09.2022).

20. *Громадська організація «ЕдКемп Україна»*. URL: <https://www.edcamp.ua/> (дата звернення: 08.09.2022).

21. Про утворення робочої групи з питань професійного розвитку педагогічних працівників : наказ МОН України від 17.02.2020 р. № 223. URL: <https://cutt.ly/ECjiW5d> (дата звернення: 08.09.2022).

22. Про платформу. *Національна платформа можливостей професійного розвитку педагогічних працівників «EdWay»*. URL: <https://edway.in.ua/uk/about-us/> (дата звернення: 08.09.2022).

REFERENCES:

1. Bukhaneych A. I. (2010) Hromads'ka uchast' yak forma realizatsiyi hromads'koho kontrolyu za diyal'nistyu orhaniv derzhavnoyi vlady. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 12. 80–83. [in Ukrainian].

2. Onishchenko N. M. (2017) Derzhava, hromadyans'ke suspil'stvo ta hromads'ke zhyttya: deyaki aspekty roz'hlyadu. *Pravova derzhava*. 28. 92–97 [in Ukrainian].

3. Natsional'na platforma z vyvchennya ukrayins'koyi movy Ministerstva kul'tury ta informatsiynoyi polityky Ukrayiny [National platform for learning the Ukrainian language of the Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine]. Retrieved from: <https://speakukraine.net/> (Accessed 05.09.2022) [in Ukrainian].

4. Natsional'nyy onlayn-proyekt z testuvannya ta vyvchennya ukrayins'koyi movy. Ukrayins'kyi kul'turnyy fond [National online project for testing and studying the Ukrainian language. Ukrainian Cultural Fund]. Retrieved from: <https://www.moyamova.in.ua/> (Accessed 06.09.2022) [in Ukrainian].

5. Osvitniy khab mista Kyieva [Educational hub of the city of Kyiv]. Retrieved from: <https://eduhub.in.ua/> (Accessed 05.09.2022) [in Ukrainian].

6. Profesiya: Vchytel' (Mystetstvo vykladannya). Osvitniy khab mista Kyieva [Profession: Teacher (Art of teaching). Educational hub of the city of Kyiv]. Retrieved from: <https://eduhub.in.ua/courses/mistectvo-vikladannya> (Accessed 05.09.2022) [in Ukrainian].

7. Orhanizatsiya dystantsiynoho navchannya (u formati SCORM). Osvitniy khab mista Kyieva [Organization of distance learning (in SCORM format). Educational hub of the city of Kyiv]. Retrieved from: <https://cutt.ly/yCjyvjl> (Accessed 05.09.2022) [in Ukrainian].

8. Profesiya: Derzhavnyy sluzhbovets'. Osvitniy khab mista Kyieva [Profession: Civil servant. Educational hub of the city of Kyiv]. Retrieved from: <https://cutt.ly/9CjyGWS> (Accessed 05.09.2022). [in Ukrainian].

9. Vseukrayins'kyi proyekt z proforiyentatsiyi ta pobudovy kar'yery [All-Ukrainian career guidance and career building project.]. Retrieved from: <https://hryoutest.in.ua/> (Accessed 05.09.2022). [in Ukrainian].

10. Kurs pidvyshchennya kvalifikatsiyi dlya osvityan «Persha psykholohichna dopomoha uchasnykam osvity oho protsesu pid chas ta pislya zavershennya voyennykh diy». Vseukrayins'kyi proyekt z proforiyentatsiyi ta pobudovy kar'yery [Advanced training course for educators «First psychological aid to participants in the educational process during and after the end of hostilities.» All-Ukrainian career guidance and career building project]. Retrieved from: <https://cutt.ly/aCjy1v5> (Accessed 05.09.2022) [in Ukrainian].

11. Pidvyshchennya kvalifikatsiyi dlya pedahohichnykh pratsivnykiv ta psykholohiv. Vseukrayins'kyi proyekt z proforiyentatsiyi ta pobudovy kar'yery [Advanced training

for teaching staff and psychologists. All-Ukrainian career guidance and career building project]. Retrieved from: <https://cutt.ly/aCjy5EC> (Accessed 05.09.2022) [in Ukrainian].

12. Navchal'na onlayn-platforma Aparatu Verkhovnoyi Rady Ukrayiny [Online educational platform of the Apparatus of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from: <https://e-learning.in.ua/> (Accessed 05.09.2022) [in Ukrainian].

13. Platforma z proforiyentatsiyi ta rozvytku kar'yery. Ofitsiynyy Internet-portal Derzhavnoyi sluzhby зайнятості України. Servis z onlayn testuvannya [Career guidance and development platform. Official Internet portal of the State Employment Service of Ukraine. Online testing service]. Retrieved from: <http://profi.dcz.gov.ua/> (Accessed 05.09.2022) [in Ukrainian].

14. Ukrainian education in emergency. Retrieved from: <https://emergency.mon.gov.ua/> (Accessed 05.09.2022) [in English].

15. Portal upravlinnya znannyamy [Knowledge management portal]. Retrieved from: <https://pdp.nacs.gov.ua/> (Accessed 06.09.2022) [in Ukrainian].

16. Akademiya hromad Ukrayiny [Academy of Communities of Ukraine]. Retrieved from: <https://hromada.academy/> (Accessed 06.09.2022) [in Ukrainian].

17. Statut hromads'koyi spilky «Ukrayins'ka asotsiatsiya osvity doroslykh» [Charter of the public union «Ukrainian Association of Adult Education»]. protokol zah. zboriv chleniv hromad. spilky «Ukr. asots. osvity doroslykh» vid 13.05.2015 r. № 1 : stanom na 23 lystop. 2018 r. Retrieved from: http://www.uaod.org.ua/data/Statut/statut_13.03.19.pdf (Accessed 07.09.2022) [in Ukrainian].

18. Ukrayins'ka asotsiatsiya osvity doroslykh [Ukrainian Association of Adult Education]. Retrieved from: <http://www.uaod.org.ua/> (Accessed 06.09.2022) [in Ukrainian].

19. Osvitni prohramy. «Learn LifeLong» – onlayn-platforma neformal'noyi osvity v Ukrayini [Educational programs. «Learn LifeLong» is an online platform for informal education in Ukraine]. Retrieved from: <https://learnlifelong.net/kursy/> (Accessed 08.09.2022) [in Ukrainian].

20. Hromads'ka orhanizatsiya «EdKemp Ukrayina» [Public organization «EdCamp Ukraine»]. Retrieved from: <https://www.edcamp.ua/> (Accessed 08.09.2022) [in Ukrainian].

21. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2020). About the formation of a working group on professional development of teaching staff (Act No. 223, February 17) Retrieved from : <https://cutt.ly/ECjiW5d> (Accessed 08.09.2022) [in Ukrainian].

22. Pro platformu. Natsional'na platforma mozhlyvostey profesiynoho rozvytku pedahohichnykh pratsivnykiv «EdWay» [About the platform. National platform of opportunities for professional development of pedagogical workers «EdWay»]. Retrieved from: <https://edway.in.ua/uk/about-us/> (Accessed 08.09.2022) [in Ukrainian].

УДК 351.773

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.4.5>

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Мельниченко О. А. – доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я
Харківського національного медичного університету
ORCID: 0000-0001-5021-9025
Scopus Author ID: 57218345898

Овчарова Ж. М. – заступник начальника Департаменту охорони здоров'я
Харківської обласної державної адміністрації
ORCID: 0000-0002-1729-6325

Не слід зневажати існуючими досягненнями медичної реформи: покращання фінансових можливостей комунальних некомерційних підприємств за рахунок автономізації та комерціалізації, збільшення частки приватного сектора, упорядкування логістики пацієнтів між ланками сфери охорони здоров'я тощо. Більше за те, вкрай важливо зберегти динаміку позитивних змін, але для цього необхідне подальше зміцнення ресурсного потенціалу й підвищення ефективності/результативності його використання в цій сфері національної економіки. Надбанням вітчизняної науки є наступні результати досліджень: уточненню сутності понять за даною проблематикою; еволюція моделей охорони здоров'я і публічного управління розвитком цієї сфери національної економіки; інституціональне та інституційне забезпечення цього процесу; механізми публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я; узагальнення методик моніторингу, а також критеріїв і показників оцінювання результатів публічного управління розвитку сфери охорони здоров'я; проміжні результати медичної реформи в Україні, а також проблеми у цій царині; виокремлено для подальшої адаптації до умов України передовий світовий досвід щодо подальшого розвитку сфери охорони здоров'я; удосконалено механізми публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я. З урахуванням викликів сьогодення, одна з наступних тем («Публічне управління подальшим розвитком сфери охорони здоров'я», «Організаційно-правовий механізм публічного управління сприяння розширенню приватного сегменту сфери охорони здоров'я України», «Організаційно-економічний механізм публічного управління матеріально-технічним забезпеченням розвитку вітчизняної сфери охорони здоров'я», «Комплексний механізм публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я України в умовах загрози військовій агресії») стане предметом власного дисертаційного дослідження. Подальші наукові розвідки мають бути присвячені розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я.

Ключові слова: публічне управління, охорона здоров'я, розвиток, наукові дослідження.

Melnychenko O. A., Ovcharova Zh. M. Public management of health care development as a subject of scientific research

One should not ignore the achievements of the medical reform thus far: improvement of financial capabilities of communal non-commercial enterprises due to autonomisation and commercialisation, increase in the share of the private sector, streamlining of patient logistics between the links of the health care industry, etc. Moreover, it is crucial to maintain the dynamics of positive changes, but this requires further strengthening of resource capacity and increasing the efficiency/effectiveness of its use in this segment of the national economy. Domestic science boasts the following research findings: clarification of the essence of the concepts on the given subject matter; evolution of the health care models and public management of the development of this segment of the national economy; institutional and legal support of this process; mechanisms of public management of health care development; generalisation of monitoring methods as well as criteria and indicators for assessing the results

of public management of health care development; interim results of the medical reform in Ukraine as well as problems in this area; best global practices for the continuous development of the health care sector chosen for further adaptation to the conditions of Ukraine; improvement of the mechanisms of public health care management. Taking into account today's challenges, one of the following topics («Public management of the continuous health care development», «Organisational and legal mechanism of public management to promote the development of private health care in Ukraine», «Organisational and economic mechanism of public management of the material and technical supply for the development of domestic health care», «Holistic mechanism of public management of health care development in Ukraine under the threat of military aggression») will be the subject of its own research. Further scientific research should be devoted to the development of theoretical provisions and practical recommendations aimed at improving the public management of health care development.

Key words: public management, public health, development, scientific research.

Постановка проблеми. Спадкові та набуті захворювання, травми, вік, шкідливі звички й інші негаразди можуть спричинити погіршення здоров'я людей. Для «виправлення ситуації» дехто обмежується самолікуванням, але більшість, все ж, звертається до фахівців сфери охорони здоров'я за медичною допомогою/послугами. Проте більшість населення не може похизуватись гарним здоров'ям, а підприємства сфери охорони здоров'я – належним ресурсним забезпеченням та якістю доступної медичної допомоги/послуг. Означене є свідченням існуючих недоліків не лише адміністративного менеджменту підприємств сфери охорони здоров'я, а й публічного управління розвитком цієї сфери національної економіки. Проте не слід зневажати існуючими досягненнями медичної реформи: покращання фінансових можливостей комунальних некомерційних підприємств за рахунок автономізації та комерціалізації, збільшення частки приватного сектора, упорядкування логістики пацієнтів між ланками сфери охорони здоров'я тощо. Більше за те, вкрай важливо зберегти динаміку позитивних змін, але для цього необхідне подальше зміцнення ресурсного потенціалу й підвищення ефективності/результативності його використання в цій сфері національної економіки. Таке багаторівневе та комплексне завдання потребує належного публічного управління, а з тим – наукового обґрунтування цим процесом. Означене, зрештою, й обумовлює актуальність даної статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічний фундамент розвитку вітчизняної сфери охорони здоров'я закладено науковцями різних шкіл, чий дисертаційні дослідження були присвячено особливостям формування та реалізації державної політики (І. Вошко, І. Жалінська, М. Кіпіані, А. Кланца, Н. Кризина, В. Лещенко), державного управління (Н. Авраменко, В. Григорович, Я. Радиш, Н. Рингач, О. Скрипник, О. Устимчук), державного регулювання (Л. Дешко, Д. Карамішев, Н. Мезєнцева, В. Шевчук) та/чи публічного адміністрування (І. Ізраєла) у цій сфері національної економіки загалом.

Теоретичним і практичним аспектам впливу держави на розвиток окремих форм власності (С. Антонюк, Л. Буравльов, Л. Обуховська) та сегментів сфери охорони здоров'я (С. Богданов, Т. Гутор, О. Лучинська, Т. Мазур, Н. Марчук, Л. Матюха, М. Новицька, Л. Оппельд, О. Штогрин), ресурсне забезпечення цієї сфери (А. Беліченко, О. Виноградов, В. Долот, Р. Картавцев, Е. Ковжарова, С. Кошова, М. Шевченко), покращання якості медичної допомоги/послуг (І. Берлінець, О. Гаврилюк, Ю. Котляревський, З. Надюк, О. Рожко, М. Хобзей, О. Яремчук), забезпечення прав пацієнтів (Т. Грузєва, О. Козаченко, Г. Муляр), особливостям проведення медичної реформи (С. Вовк, Д. Джафарова, Я. Пітко, В. Рудий, В. Шевцов, А. Шипко).

Окремі елементи механізмів публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я представлені у наукових дослідженнях К. Дейниховська, В. Карлаш, Г. Медяник, А. Миронов, І. Паращич, В. Прасол, І. Рожкова, О. Савкіна, Д. Турчак, І. Фартук, О. Худоба, О. Худошина, Т. Чеканова, Л. Шостак та ін.

Також наявні численні публікації у наукових фахових виданнях за даною проблематикою. Так, зокрема, І. Солоненко, Л. Сабліна, Л. Єна «обґрунтували напрями вдосконалення публічного управління, організації та фінансування, підготовки керівних кадрів у сфері охорони здоров'я України відповідно до розвитку соціальних норм, стандартів і суспільних очікувань» [6]. С. Книшем наголошено на «важливості забезпечення медичних прав громадян під час реалізації реформи системи охорони здоров'я; зроблено висновок про ефективність реформи та її відповідність позитивному досвіду країн ЄС» [2]. О. Ніколюк, В. Бондар, Н. Цветкова «обґрунтували напрями вдосконалення системи публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я України» [4]. Науковці «також дослідили результати медичної реформи в Україні й запропонувати концептуальні підходи до вдосконалення публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я» [7]. Д. Рябець сформулював «концептуальні засади стратегічного управління сферою охорони здоров'я» [5]. О. Миколенко «проаналізувала різні наукові підходи стосовно визначення ефективності публічного управління в сфері охорони здоров'я» [3]. А. Бакаєм проведено «теоретичне обґрунтування структурно-організаційного забезпечення якісних трансформацій у системі охорони здоров'я, наголошено на необхідності подальшого розвитку загальної системи медичного забезпечення зі збереженням безпекової складової на засадах єдиного медичного простору та її інтеграції в загальнодержавну систему охорони здоров'я» [1].

Відаючи належне напрацюванням науковців, слід наголосити увагу на необхідності продовження наукових розвідок за даною проблематикою, оскільки слід забезпечити наукове обґрунтування заходів по збереженню наявних позитивних тенденцій і належного реагування на нові загрози та можливості, що впливають на розвиток сфери охорони здоров'я.

Постановка завдання. Метою статті є огляд сучасного стану наукових робіт щодо публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я. Для досягнення цієї мети слід вирішити такі завдання: 1) проаналізувати зміст дисертацій і фахових публікацій, присвячених діяльності органів публічного управління по забезпеченню розвитку сфери охорони здоров'я; 2) виокремити недостатньо опрацьовані аспекти цієї проблематики як предмет власного дисертаційного дослідження.

Матеріали та методи дослідження. Вихідною базою є дисертаційні дослідження та фахові публікації провідних науковців, які досліджували особливості публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я. Застосовано комплексний підхід, а також на емпіричному та теоретичному рівнях використано наступні методи: *абстрактно-логічний* – для теоретичних узагальнень і формування висновків; *порівняльного аналізу* – для дослідження напрацювань провідних науковців, присвячених особливостям публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Проведені узагальнення змісту дисертацій і фахових публікацій за даною проблематикою дозволяють стверджувати, що вітчизняні науковці зосередили свою увагу на такому:

– уточненню сутності понять «державне регулювання сфери охорони здоров'я» (Ю. Бережна, З. Гладун, В. Карлаш, Н. Мезенцева, В. Пашков), «державне

управлінням охороною здоров'я» (Я. Радиш, В. Шевцов), «державна політика в галузі охорони здоров'я» (Н. Кризина, Я. Радиш), тим самим акцентуючи увагу на провідній ролі органів державного управління, хоча сфера (а не галузь) економіки України вкрай чутлива до впливу органів публічного управління; наявні поодинокі артикуляції на необхідність його розвитку (О. Мельниченко, Н. Удовиченко, О. Штогрин); вартє уваги тлумачення, згідно з яким «публічне управління розвитком сфери охорони здоров'я – відкритий (у межах власних і делегованих повноважень) вплив на взаємодію у ланцюгу «органи публічного управління – медичні заклади та їхній персонал – пацієнти та їхні родичі – постачальники необхідних ресурсів» задля узгодження їхніх інтересів і максимізації вигод» [8, с. 31];

– еволюції моделей охорони здоров'я (А. Кланца, В. Кучеренко) та публічного управління розвитком цієї сфери національної економіки (В. Карлаш, О. Клименко, Н. Мезенцева, Я. Радиш), тим самим створюючи передумови для її вдосконалення;

– узагальненню інституціонального (Н. Авраменко, О. Вашев, Б. Галайчук, З. Гладун, К. Дейниховська, В. Карлаш, Н. Кирпишин, Ж. Кравченко, О. Мазурок, Л. Оппельд, І. Рожкова, О. Худоба, О. Штогрин) й інституційного забезпечення (Т. Авраменко, О. Дорошенко, А. Горошко, В. Князевич, О. Коваленко, Л. Оппельд, О. Худоба, М. Шевченко) розвитку сфери охорони здоров'я України, тим самим конкретизуючи перелік органів публічної влади, які впливають на суб'єктів господарювання цієї сфери, а також «правила гри», яких ті мають дотримуватись;

– формалізації принципів (В. Карлаш, А. Кланца, В. Лексин, В. Лехан, Г. Медяник, Г. Слабкий, М. Шевченко), функцій (В. Карлаш), складових (Б. Галайчук, К. Дейниховська, Ю. Котляревський, В. Москаленко, В. Шевцов, Н. Шульга), мети (Т. Грузева, В. Карлаш, Н. Кризина), цілей (Ю. Бережна), пріоритетів (А. Кланца, Н. Кризина, В. Москаленко) та завдань (Р. Грицко, А. Кланца, В. Рудий, С. Савост'янова, О. Худоба) публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я, які мають змінюватись під впливом структурних зрушень в країні;

– характеристиці механізмів публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я: адміністративного (В. Григорович), економічного (Д. Карамишев, Л. Ляховченко, Я. Пітко, О. Поживілова, Т. Попченко, Я. Радиш), інституційного (І. Фуртук), інформаційного (В. Григорович), медичні (Л. Ляховченко, О. Поживілова, Я. Радиш), мотиваційного (Л. Ляховченко, Я. Пітко, О. Поживілова, Я. Радиш), організаційного (Л. Буравльов, В. Григорович, Л. Ляховченко, Я. Пітко, О. Поживілова, Т. Попченко, Я. Радиш, І. Рожкова), політичного (Д. Карамишев, Л. Ляховченко, Я. Пітко, О. Поживілова, Т. Попченко, Я. Радиш), правового (А. Беліченко, Л. Буравльов, В. Григорович, Д. Карамишев, Н. Кризина, Л. Ляховченко, Л. Оппельд, Я. Пітко, О. Поживілова, Т. Попченко, Я. Радиш, В. Шульга), соціального (Д. Карамишев, Л. Ляховченко, О. Поживілова, Я. Радиш), термінологічного (Л. Ляховченко, О. Поживілова, Я. Радиш), фінансового (Н. Авраменко, Т. Авраменко, В. Григорович, Г. Медяник, І. Рожкова); адміністративно-правового (В. Григорович), інноваційно-логістичного (В. Карлаш), організаційно-економічного (Н. Авраменко, В. Григорович, Ю. Котляревський), організаційно-правового (О. Ушакова, І. Фуртук), ресурсно-кадрового (В. Карлаш), фінансово-економічного (Т. Авраменко, В. Лещенко, І. Фуртук); комплексного (В. Григорович, Р. Грицко, Д. Карамишев, В. Карлаш, Я. Пітко, В. Шевцов); хоча наведені механізми почасти «пов'язують» з державною політикою (державним управлінням/регулюванням), але на практиці вони можуть застосовуватися (здебільшого, одночасно у певній комбінації) уповноваженими органами публічного управління;

– узагальненню методик моніторингу (В. Карлаш, А. Кланца), а також критеріїв (В. Шевцов) і показників (В. Карлаш, А. Кланца) оцінювання результатів публічного управління розвитку сфери охорони здоров'я;

– аналізу проміжних результатів медичної реформи в Україні (С. Вовк, В. Долот, В. Карлаш, А. Кланца, Н. Кризина, Я. Пітко, Т. Попченко, І. Фуртук, О. Худоба, О. Штогрин, О. Яремчук), а також виявленню проблем (Т. Авраменко, Н. Дутко, М. Заколюдажна, В. Карлаш, А. Кланца, Н. Кризина, В. Лехан, Н. Рингач, Г. Слабкий, О. Худоба, М. Шевченко, О. Штогрин, О. Яремчук), що, з одного боку, унеможливають отримання повною мірою бажаних результатів, а з іншого – розробки пропозицій по їх вирішенню (ліквідації чи, хоча б, мінімізації негативних ефектів) та покращанню наявної ситуації у цій царині;

– виокремленню для подальшої адаптації до умов України передового світового досвіду щодо подальшого розвитку сфери охорони здоров'я (G. George, U. Giedion, A. Glassman, O. Hutsaliuk, D. Kartsyhin, N. Klein, L. Larsen, M. Lewis, J. Olesen, T. Pallesen, J. Roerich, Yu. Sakuma, P. Smith, D. Stone, O. Storozhuk, K. Vrangbæk, O. Zaiarniuk, Ya. Zhovnirchuk);

– удосконаленню механізмів публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я (Н. Авраменко, О. Виноградов, В. Григорович, Д. Карамішев, А. Кланца, В. Пашков, І. Фуртук, В. Шевчук, А. Шипко, О. Штогрин), у т.ч. за рахунок: перерозподілу повноважень між органами публічного управління (Г. Медяник, І. Рожкова, В. Шевцов), продовження медичної реформи (В. Григорович, К. Дейниховська, А. Кланца, В. Шевцов), добровільного проходження державної акредитації, удосконалення порядку ліцензування господарської діяльності (В. Шевцов), модернізації системи обов'язкового медичного страхування (Г. Медяник, О. Мордвінов, М. Сердюк), фінансування (О. Виноградов), регулювання ціноутворення в сфері охорони здоров'я (В. Долот, В. Шевцов), забезпечення реалізації прав пацієнтів на охорону здоров'я (Г. Муляр), запровадження сучасного інформаційного забезпечення функціонування сфери охорони здоров'я (І. Фуртук), сприяння посиленню добросовісної конкуренції на ринку медичних послуг (Ю. Котляревський), обґрунтування стратегічних напрямів попередження й ліквідації загроз соціальній безпеці у сфері громадського здоров'я (А. Кланца), сприяння розвитку недержавного сектора сфери охорони здоров'я (зокрема, КНП) (В. Прасол) тощо.

Висновки. Надбанням вітчизняної науки є наступні результати досліджень: уточненню сутності понять за даною проблематикою; еволюція моделей охорони здоров'я та публічного управління розвитком цієї сфери національної економіки; інституціональне та інституційне забезпечення цього процесу; механізми публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я; узагальнення методик моніторингу, а також критеріїв і показників оцінювання результатів публічного управління розвитку сфери охорони здоров'я; проміжні результати медичної реформи в Україні, а також проблеми у цій царині; виокремлено для подальшої адаптації до умов України передовий світовий досвід щодо подальшого розвитку сфери охорони здоров'я; виокремлено для подальшої адаптації до умов України передового світового досвіду щодо подальшого розвитку сфери охорони здоров'я; удосконалено механізми публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я. З урахуванням викликів сьогодення, одна з наступних тем («Публічне управління подальшим розвитком сфери охорони здоров'я», «Організаційно-правовий механізм публічного управління сприяння розширенню приватного сегменту сфери охорони здоров'я України», «Організаційно-економічний механізм публічного управління матеріально-технічним забезпеченням розвитку вітчизняної сфери охорони здоров'я»,

«Комплексний механізм публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я України в умовах загрози військовій агресії») стане предметом власного дисертаційного дослідження. Подальші наукові розвідки мають бути присвячені розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бакай А.Є. Міжвідомча взаємодія як інструмент публічного управління галуззю охорони здоров'я в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2017. Т. 5. № 10. С. 29–38. doi: 10.15421/15201732
2. Книш С.В. Удосконалення публічного управління сферою охорони здоров'я в Україні: аналіз реформи та європерспективи. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 1. С. 54–59.
3. Миколенко О.М. Ефективність публічного управління в сфері охорони здоров'я. *Правова держава*. 2019. № 35. С. 44–53. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2019.35.181346>
4. Ніколюк О.В. Бондар В.А., Цветкова Н.Ю. Напрями удосконалення системи публічного управління розвитком у сфері охорони здоров'я України. *Економіка харчової промисловості*. 2021. Т. 13. Вип. 3. С. 94–100. DOI: 10.15673/ie.v13i3.2137
5. Рябець Д.М. Концептуальні засади стратегічного управління сферою охорони здоров'я. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5. № 2. С. 122–127. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-2-15>
6. Солоненко І., Сабліна Л., Єна Л. Сучасні та майбутні виклики для публічного управління у сфері охорони здоров'я. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. Вип. 2. С. 100–109. DOI 10.36.030/2664-3618-2020-2-100-109
7. Melnychenko O., Chovpan G., Udovychenko N., Muratov G., Kravchenko Zh., Rohova O., Kutuzyan Zh. The medical reform: realities and prospects for Ukraine. *Wiadomosci Lekarskie*. 2021. Vol. LXXIV. Issue 5. May. P. 1208–1212. DOI: 10.36740/WLek202105130
8. Melnychenko O., Nesterenko R., Kosilova O., Kravchenko Zh. Discussion of the essence of the concept of «Public administration of healthcare development». *Priority Areas of Science Research: The 10 st International scientific and practical conference*, October 26–27, 2020. Washington. 2020. P. 28–32.

REFERENCES:

1. Bakai A.Ye. (2017). Mizhvidomcha vzaiemodiia yak instrument publicnogo upravlinnia haluzziu okhorony zdorov'ya v Ukraini [Interagency cooperation as an instrument of public management of a healthcare field in Ukraine]. *Aspekty publicnogo upravlinnia [Public administration aspects]*. 5:10. 29–38 [in Ukrainian].
2. Knysh S.V. (2019). Udoskonalennia publicnogo upravlinnia sferoiu okhorony zdorov'ya v Ukraini: analiz reform ta yevroperspektyvy [Improving public health management in Ukraine: analysis of reforms and European perspectives]. Aktual'ni problemy pravoznastva [Aktual problems of Law]. 1. 54–59 [in Ukrainian].
3. Mykolenko O.M. (2019). Efektyvnist' publicnogo upravlinnia v sferi okhorony zdorov'ya [Efficiency of public governance in a purview of health care]. *Pravova derzhava [Legal State]*. 35. 44–53 [in Ukrainian].
4. Nikoliuk O.V. Bondar V.A., Tsvetkova N.Yu. (2021). Napriamy udoskonalennia publicnogo upravlinnia rozvytkom u sferi okhorony zdorov'ya Ukrainy [Directions of improvement of the system of public management in healthcare development of Ukraine]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti [Economics of the Industry]*. 13:3. 94–100 [in Ukrainian].

5. Riabets'D.M. (2020). Kontseptual'ni zasady stratehichnoho upravlinnia sferoiu okhorony zdorov'ya [Conceptual principles of strategic management in the field of healthcare]. *Ukrains'kyi zhurnal prykladnoi ekonomiky [Ukrainian Journal of Applied Economics]*. 5:2. 122–127 [in Ukrainian].

6. Solonenko I. Sablina L., Yena L. (2020). Suchasni ta maibutni vyklyky publichnoho upravlinnia u sferi okhorony zdorov'ya [Current and future challenges of public health administration]. *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy [Journal of research paper of the National academy for public administration under President of Ukraine]*. 2. 100–109 [in Ukrainian].

7. Melnychenko O., Chovpan G., Udovychenko N., Muratov G., Rohova O., Kravchenko Zh., Kutuzyan Zh. (2021) The medical reform: realities and prospects for Ukraine. *Wiadomosci Lekarskie. LXXIV:5.May*. 1208–1212 [in England].

8. Melnychenko O., Nesterenko R., Kosilova O., Kravchenko Zh. (2020). Discussion of the essence of the concept of «Public administration of healthcare development». *Priority Areas of Science Research: The 10 st International scientific and practical conference. Washington*. 28–32 [in England].

УДК 336.1:352

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.4.6>

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ГЕНЕЗА ТА РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНОЇ БАЗИ

Мунько А. Ю. – кандидат наук з державного управління, доцент кафедри управління та адміністрування Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0001-6651-9970

У статті за результатами ретроспективного аналізу теоретичної бази фінансової безпеки держави та територіальних громад та обґрунтування основні тенденції її генези та розвитку. Витоки досліджень фінансової безпеки держави вітчизняними науковцями констатовано фактично з часу відновлення незалежності України, зокрема в галузі економіки. В державному управлінні поняття фінансової безпеки теоретизовано у 2011 році як стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання. У національному законодавстві фінансова безпека як об'єкт управління органів державної влади та складник національної та економічної безпеки закріплена у 2012–2013 роках. Виявлено, що амальгама дефініцій поняття «фінансова безпека держави» у вітчизняній науці є досить широкою і характеризується концептуальною різноманітністю рівнозначних за теоретико-методологічною вагою підходів до її трактування. Однак, превалювання досліджень з токи зору економічної теорії не дозволяє повною мірою розкрити державно-управлінський аспект, зокрема роль органів державної влади та механізми реалізації на державному рівні. У сучасних дослідженнях (протягом останніх 5 років) за складовими фінансової безпеки держави поряд із борговою, грошово-кредитною, банківською безпекою, а також безпекою валютного, фондового та страхового ринків науковці значну увагу приділяють бюджетній та податковій (фіскальній) безпеці. Обґрунтовано, що умовах цифровізації усіх сфер суспільної діяльності актуалізується новий складник фінансової безпеки держави – кібербезпека. Визначено, що перші комплексні дослідження проблематики фінансової безпеки на рівні територіальних громад в теоретичній площині з'явилися з початком реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади. При цьому окремі складники фінансової безпеки на рівні територіальних громад – бюджетні, податкові, грошово-кредитні як предмет досліджень присутні в роботах багатьох теоретичних джерел з публічного управління та адміністрування. Доведено розбалансованість та несистемність наукового пошуку концептуального підґрунтя політики фінансової безпеки територіальної громади.

Ключові слова: фінансова безпека держави, фінансова безпека територіальної громади, економічна безпека, бюджетна безпека, податкова безпека, кібербезпека, місцеве самоврядування, територіальна громада, політика фінансової безпеки.

Munko A. Yu. Financial security of territorial communities: genesis and development of theoretical base

In the article the main trends of its genesis and development are substantiated based on the results of a retrospective analysis of the theoretical basis of the financial security of the state and territorial communities. The origins of research into the financial security of the state by domestic scientists have been ascertained actually since the restoration of Ukraine's independence, in particular in the field of economics. In the state administration, the concept of financial security was theorized in 2011 as the state of the financial, monetary, currency, banking, and tax systems, which is characterized by balance, resistance to internal and external negative influences, the ability to ensure the effective functioning of the national economic system and economic growth. In the national legislation, financial security as an object of management of state authorities and a component of national and economic security was enshrined in 2012 – 2013. It was revealed that the amalgam of definitions of the concept of "financial security of the state" in domestic science is quite broad and is characterized by a conceptual variety of approaches

to its interpretation of equal theoretical and methodological weight. However, the prevalence of research from the point of view of economic theory does not allow to fully reveal the state-management aspect, in particular, the role of state authorities and implementation mechanisms at the state level. In modern studies (during the last 5 years) on the components of the financial security of the state, along with debt, monetary, banking security, as well as the security of currency, stock and insurance markets, scientists pay considerable attention to budgetary and tax (fiscal) security. It is well-founded that the conditions of digitalization of all spheres of public activity are actualizing a new component of the financial security of the state – cyber security. It was determined that the first comprehensive studies of the issue of financial security at the level of territorial communities in the theoretical plane appeared with the beginning of the reform of local self-government and decentralization of power. At the same time, individual components of financial security at the level of territorial communities – budgetary, tax, and monetary as a subject of research are present in the works of many theoretical sources on public management and administration. The imbalance and unsystematic nature of the scientific search for the conceptual basis of the financial security policy of the territorial community has been proven.

Key words: *financial security of the state, financial security of the territorial community, economic security, budget security, tax security, cyber security, local self-government, territorial community, financial security policy.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Національна безпека в усіх її вимірах закладає основи процесів формування та реалізації державної політики за галузями та сферами суспільної діяльності. Глобалізація, незважаючи на її переваги, несе для кожної з країн, навіть найбільш розвинутих, зовнішні ризики, які можуть дестабілізувати, як економічну, так і соціальну сфери держави. Світова криза, спричинена пандемією COVID-19, продемонструвала, які негативні наслідки може спричинити розрив глобальних економічних ланцюгів і знову актуалізувала розвиток безпекових політик та звернення до витоків економічного націоналізму. Для України вплив цієї кризи підсилюється повномасштабною війною з РФ, адже надскладним завданням для фахівців органів державної влади та місцевого самоврядування є досягнення балансу між необхідністю повноцінного фінансування оборонного сектору, підтримки внутрішньо переміщених осіб, ліквідації наслідків ворожих ударів по цивільній і критичній інфраструктурі, та підтримкою фінансової безпеки держави. Ураховуючи впровадження реформи децентралізації влади, посилення організаційно-функціональної та ресурсної незалежності органів місцевого самоврядування фінансова безпека територіальної громади концептуалізується в окремий напрям досліджень у галузі науки «Публічне управління та адміністрування».

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Дослідженню фінансової безпеки держави присвячені роботи вітчизняних вчених у галузях економіки (О. Василик, З. Варналій, М. Геєць, М. Єрмошенко, З. Мошенський, О. Петрук, А. Сухоруков та інші) та публічного управління та адміністрування (О. Бобровська, Т. Крушельницька, О. Матвєєва, М. Трещов та інші). Науковці розглядають фінансову безпеку на рівні держави, регіонів та громад, як комплексно, так і за окремими напрямами.

Метою статті є здійснення ретроспективного аналізу теоретичної бази фінансової безпеки держави та територіальних громад та обґрунтування основних тенденцій її генези та розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Витоки досліджень фінансової безпеки держави вітчизняними науковцями можна констатувати фактично з часу відновлення незалежності України. До перших ґрунтовних напрацювань відносимо наукові доробки

класиків-економістів О. Василика та М. Геєця. Фінансову безпеку держави у рамках загальної теорії державних фінансів О. Василик визначив як «стан фінансових відносин, за якого б створювалися сприятливі умови та необхідні ресурси для розширеного відтворення економічного росту та підвищення життєвого рівня населення, удосконалення національної фінансової системи для успішної протидії внутрішнім і зовнішнім факторам дестабілізації фінансового стану в державі [7]»; у рамках концепції економічної безпеки М. Геєць трактує як «захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки, держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їхніх потреб і виконання зобов'язань, що існують [10]. Безпосередньо фінансовій безпеці держави у 2000-х роках присвячені роботи М. Єрмошенка, у яких презентовано інший, не менш вагомий, підхід до визначення поняття, а саме як «стану фінансово-кредитної сфери держави, який характеризується збалансованістю та якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання та населення в цілому [13, с. 310]».

У 2011 році, спираючись на дослідження О. Барановського, М. Єрмошенка, З. Варналія, З. Мошенського, О. Петрука, А. Сухорукова поняття фінансової безпеки теоретизується в Енциклопедії державного управління (за В. Кириленком) як «стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, податкової системи, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання [12, с. 73]». Об'єкти – фінансово-кредитна сфера як механізм і явища, на які спрямовується діяльність суб'єктів фінансової безпеки держави щодо її забезпечення. Суб'єкти – законодавча, виконавча і судова влада, фінансово-кредитна сфера як системна сукупність фінансових інститутів; регіони; первинні ланки національної економіки; населення. Предмет – діяльність суб'єктів фінансової безпеки як реалізація сукупності принципів, функцій і конкретних заходів щодо забезпечення фінансової безпеки, спрямована на об'єкти [12, с. 73].

Відповідно у 2012–2013 роках фінансова безпека як об'єкт управління органів державної влади та складник національної та економічної безпеки закріплюється в національному законодавстві [20; 21].

Економічна безпека країни є важливою складовою системи національної безпеки, яка формує захист національних інтересів, забезпечує сталий соціально-економічний розвиток країни, формує механізм протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам, сприяє підвищенню рівня життя населення та розвитку системи міжнародної економічної взаємозалежності [29, с. 26].

Економічна безпека як стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання включає виробничу, демографічну, енергетичну, зовнішньоекономічну, інвестиційно-інноваційну, макроекономічну, продовольчу, соціальну, фінансову безпеки. При цьому фінансова безпека як стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни,

забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни розглядається через такі складники: банківську безпеку, безпеку небанківського фінансового сектору, боргову, бюджетну, валютну, грошово-кредитну безпеки [20].

Далі фінансова безпека держави як комплексний предмет дослідження зустрічається переважно в роботах вчених галузі економіки. Тут варто звернути увагу на підходи до визначення фінансової безпеки держави О. Бригинця та З. Варналія, які розвивають його у вузькому та широкому розумінні. У вузькому розумінні – це захищеність фінансових інтересів певного суб'єкта від внутрішніх та зовнішніх загроз (за З. Варналієм) [6]; стан, за допомогою якого забезпечується належне функціонування всіх суб'єктів фінансових правовідносин у державі, що характеризується стійкістю до будь-яких реальних чи потенційних, зовнішніх та внутрішніх негативних впливів, який спроможний забезпечити ефективне функціонування національної фінансової системи, а також її поступальний розвиток (за О. Бригинцем) [3]. У широкому розумінні – це захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, або такий рівень бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, який гарантує спроможність держави ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси країни для забезпечення її соціально-економічного розвитку і обслуговування фінансових зобов'язань (за З. Варналієм) [6]; забезпечує захищеність фінансових інтересів держави та суспільства; створює умови для протистояння небезпекам і загрозам, які прагнуть завдати фінансових збитків державі; задовольняє потреби суспільства у фінансових ресурсах і забезпечує поступове економічне зростання; створює сприятливий інвестиційний клімат у провідних системоутворюючих галузях народного господарства; підтримує належний правовий режим захисту іноземних капіталовкладень; нейтралізує вплив світових фінансів та економічної експансії інших держав на національну безпеку; забезпечує ефективність законодавчого регулювання під час проведення економічних перетворень; дозволяє забезпечити фінансову стабільність держави на визначений період у будь-яких умовах; здійснює фінансовий контроль у сферах розподілу, перерозподілу і використання державного та інших бюджетів; забезпечує ефективність у використанні адміністративних методів під час формування дохідної частини державного та інших бюджетів (за О. Бригинцем) [3].

Підкреслюючи роль фінансової безпеки, колектив авторів А. Балабаниць О. Гапонюк, М. Горбашевська, Л. Кислова, В. Омельченко, Л. Семкова, В. Мацука, К. Осипенко, Ф. Перепада акцентують увагу на тому, що саме регулювання фінансової безпеки суб'єктів господарювання визначає стан економічної безпеки держави та виокремлюють складне поняття «фінансово-економічна безпека», яка підпорядковує ряд складників: фінансову безпеку домогосподарств (особистості) та фінансову безпеку підприємств (установ, організацій) – на мікрорівні та бюджетну, боргову, грошово-кредитну, валютну, інвестиційну, банківську безпеку та безпеку небанківського фінансового сектору – на макрорівні [26, с. 14, 19]; це фінансово-економічний стан, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах (за І. Мойсеєнко) [17, с. 28].

Із останніх напрацювань варто відзначити підхід А. Полторака до визначення поняття «фінансова безпека країни» як умови функціонування фінансової системи країни, що кількісно оцінюються за допомогою узагальнення індикаторів

стану грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, боргової безпеки та безпеки небанківського фінансового сектору, за яких дія внутрішніх та зовнішніх загроз не спричиняє негативних процесів у даній складній системі та не заважає створенню сприятливих фінансових умов для її сталого розвитку [19, с. 31].

Бачимо, що амальгама дефініцій поняття «фінансова безпека держави» у вітчизняній науці є досить широкою і характеризується концептуальною різноманітністю рівнозначних за теоретико-методологічною вагою підходів до її трактування. Разом із тим необхідно зауважити на превалюванні досліджень зазначеного питання вченими-економістами, що попри їх доцільність, актуальність та ґрунтовність не дозволяє повною мірою розкрити його державно-управлінський аспект, зокрема роль органів державної влади та механізми реалізації на державному рівні.

У сучасних дослідженнях (протягом останніх 5 років) за складовими фінансової безпеки держави поряд із борговою, грошово-кредитною, банківською безпекою, а також безпекою валютного, фондового та страхового ринків [15] науковці значну увагу приділяють бюджетній та податковій (фіскальній) безпеці.

Бюджетна безпека, як закріплено в національному законодавстві – це «стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції [20]». Наприклад, М. Журавель, Л. Лисяк, В. Мельник, О. Савтєєва доцільно розглядають бюджетну політику як інструмент забезпечення фінансової безпеки України [14, 16]. І. Гнидюк, у свою чергу, бюджетну безпеку у складі фінансової доречно представляє у вигляді процесу забезпечення платоспроможності держави, балансу між обсягами державних доходів та видатків, а також контролю над цільовим використанням коштів державного бюджету. [11, с. 97]. Загалом усі дослідження, присвячені управлінню коштами бюджетів усіх рівнів справедливо можна вважати дотичними до питання бюджетної безпеки. З цим напрямом налічується чимало напрацювань вітчизняними вченими саме у сфері публічного управління та адміністрування (О. Бобровська, Н. Бондарчук, Т. Крушельницька, О. Матвєєва, П. Покатаєв, М. Трещов та інші).

Виділення податкової безпеки як окремого сегменту фінансової безпеки держави І. Форкун та І. Лепетун пояснюють тим, що вона має свій ланцюговий характер впливу, тобто у разі нестабільності податкової безпеки втрачається рівновага бюджетної безпеки через недоотримання податків для наповнення доходної частин бюджетів [27, с. 290]. У рамках податкової безпеки найвагомішим аспектом є фіскальні ризики, які виникають та державному та місцевому рівнях, на складності управління останніми доцільно наголошує М. Трещов [25], пропонуючи інструменти упередження та мінімізації фіскальних ризиків в системі ресурсного забезпечення місцевих бюджетів.

Також в умовах цифровізації усіх сфер суспільної діяльності та державного управління актуалізується новий складник фінансової безпеки держави – кібербезпека, що потребує ґрунтовного розгляду безпосередньо у рамках фінансової безпеки держави. Як наголошують А. Полторак, І. Баришевська, О. Мельник і О. Бондар, система фінансової безпеки держави в умовах глобалізації не може характеризуватися оптимальним рівнем без достатнього рівня кібербезпеки фінансового сектора, виокремлюючи характерні проблеми пострадянських країн: недостатня кількість галузевих центрів кібербезпеки; недостатній рівень

стандартизації для суб'єктів господарювання; міжвідомча взаємодія; механізми стимулювання галузі [24, с. 79–80].

Здійснення державного управління у сфері кібербезпеки в межах своєї компетенції здійснюють: міністерства та інші центральні органи влади; місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування; правоохоронні, розвідувальні та контррозвідувальні органи, суб'єкти оперативно-розшукової діяльності; Збройні Сили, інші утворені відповідно до закону військові формування; Національний банк; підприємства, установи та організації, віднесені до об'єктів критичної інфраструктури; суб'єкти господарювання, громадяни, інші особи, які здійснюють діяльність та/або надають послуги, пов'язані з національними інформаційними ресурсами, електронними інформаційними послугами, електронними транзакціями, електронними комунікаціями, інформаційною безпекою та кіберзахистом. [28, с. 14]. Тому механізми управління кібербезпекою характеризуються складністю та повсюдністю їх застосування.

З початком реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади в теоретичній площині з'явилися перші комплексні дослідження проблематики фінансової безпеки на рівні територіальних громад (Н. Бак [1], Р. Білик [2], С. Бугіль [4], С. Бурлуцький, С. Бурлуцька [5], Г. Возняк [8], М. Волосяк [9], О. Олександрова [23], І. Сіренко [9], Т. Сухорукова [23], Н. Філіпчук [2] та інші). При цьому, варто зауважити, що окремі складники фінансової безпеки на рівні територіальних громад – бюджетні, податкові, грошово-кредитні як предмет досліджень присутні в роботах багатьох теоретичних джерел з публічного управління та адміністрування. Однак, очевидно, що цього недостатньо для повноцінного теоретико-методологічного забезпечення питання фінансової безпеки територіальної громади.

Звертаючись безпосередньо до комплексних напрацювань бачимо, що переважно розглядається економічна безпека територіальної громади (стан рівня життєздатності територіальної громади, що одночасно гарантує виконання місії і цілей її функціонування, сталість розвитку та забезпечення захищеності від внутрішніх і зовнішніх ризиків [9, с. 106–107]) та регіону (складна багатофакторна категорія, що характеризує рівень відкритості економіки, здатність регіону до самофінансування та підвищення якості життя населення [2]). Вже у рамках економічної безпеки виокремлюється її фінансова складова, зокрема як захищеність її фінансових інтересів територіальної, яка досягається шляхом стабільного та повноцінного фінансового забезпечення потреб її функціонування й розвитку (за Н. Бак) [1, с. 106]; впливає та відчуває вплив від фінансової безпеки домогосподарств і суб'єктів господарювання, розташованих на території громади, наголошує О. Рожко [22].

Погоджуємося з С. Бугіль, що з фінансовою складовою часто ототожнюють бюджетну складову економічної безпеки територіальної громади як стан забезпечення платоспроможності з урахуванням балансу доходів і видатків місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів [4, с. 57]. Г. Возняк розкриває сутність бюджетної безпеки у світлі здатності органів влади чи місцевого самоврядування забезпечувати стійкість фінансово-економічних систем, максимальний ступінь збалансованості місцевих бюджетів, нейтралізувати дію зовнішніх та внутрішніх загроз, запобігати нераціональному розподілу і використанню бюджетних коштів у цілях забезпечення сталого поступу територій [8, с. 104].

Примітне те, що значна частина наукових публікацій присвячена методиці оцінювання економічної та фінансової безпеки територіальних громад при порівняно

невеликій теоретико-методологічній базі з цього питання. Тобто, наявна розбалансованість та несистемність наукового пошуку зазначеної проблеми.

Зважаючи на посилення впливу чинників на рівень фінансової безпеки територіальних громад таких, як обмеженість доступу до міжнародних фінансових ринків; порушення експортно-імпоротної діяльності; погіршення стану зовнішньої торгівлі, зростання дефіциту платіжного балансу; залежність від позикових коштів; вплив світових криз на фінансову систему держави та її територій; російсько-українська війна та інші недостатність напрацювань щодо теоретико-методологічного забезпечення створює ризики організаційній та ресурсній спроможності місцевого самоврядування в Україні.

До явищ і чинників, що можуть призвести до створення внутрішніх загроз національній безпеці у фінансовій сфері, належать: нестабільність та недосконалість правового регулювання у фінансовій сфері; нерівномірний розподіл податкового навантаження на суб'єктів господарювання, що зумовлює ухилення від сплати податків та відплив капіталу за кордон; відплив капіталу за кордон внаслідок погіршення інвестиційного клімату; низький рівень бюджетної дисципліни і незбалансованість бюджетної системи; збільшення обсягу державного боргу; тінізація економіки; недостатній рівень золотовалютних резервів; значний рівень доларизації економіки; істотні коливання обмінного курсу національної валюти, не обумовлені дією макроекономічних факторів; слабкий розвиток фондового ринку, зокрема в частині застосування механізмів обліку та переходу прав власності на цінні папери, а також забезпечення захисту прав інвесторів на фондовому ринку; недостатній рівень капіталізації фінансової системи [21].

Ураховуючи вищезазначене, наукового підґрунтя вимагає розробка політики фінансової безпеки територіальної громади, яка декларує стратегічні орієнтири щодо прийняття управлінських рішень в частині фінансового менеджменту органу місцевого самоврядування, а саме: інституціоналізує кращі практики муніципального фінансового менеджменту; уточнює стратегічні пріоритети фінансового менеджменту органу місцевого самоврядування; визначає межі показників фінансової безпеки громади; підтримує рейтинг муніципальних облігацій і знижує вартість позик; сприяє довгостроковому стратегічному мисленню щодо сталого розвитку території; управляє ризиками; відповідає встановленим передовим практикам публічного управління [18, с. 67–68].

Висновки. Узагальнюючи результати досліджень можна зробити такі висновки щодо генези та розвитку теоретичної бази фінансової безпеки територіальних громад, які визначають перспективи подальших розвідок:

- превалювання теоретичних розробок щодо фінансової безпеки держави в напрацюваннях вчених-економістів та суттєво менше в галузі публічного управління та адміністрування, що не дозволяє повною мірою врахувати державно-управлінський аспект;

- виокремлення фінансової безпеки територіальної громади в окремий напрям досліджень з 2015 року, що характеризується розбалансованістю та несистемністю теоретико-методологічної основи, наявністю секторальних акцентів, що не надає можливості сформувати концептуальний фундамент для розробки та впровадження політики фінансової безпеки на рівні територіальних громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бак Н. Фінансова безпека територіальних громад в Україні: сутність, структурні складові, загрози. *Світ фінансів*. 2019. № 1(58). С. 98–110.

2. Білик Р.Р., Філіпчук Н.В. Проблеми економічної безпеки та конкурентоспроможності регіонів в умовах децентралізації. *Регіональна економіка*. 2019. № 4. С. 53–63. URL: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2019-4-4>
3. Бригинец А.А. Правове забезпечення фінансової безпеки України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 ; Держ. фіск. служба України, Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь, 2017. 464 с.
4. Бугіль С.Я. Фінансова стійкість та безпека місцевих бюджетів в умовах обмеженості фінансових ресурсів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 1. С. 55–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/serpsru_2016_1_15
5. Бурлуцький С.В., Бурлуцька С.В. Економічна та фінансова безпека регіонів в умовах децентралізації. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2015. № 6. С. 16–21.
6. Варналій З.С. Інституціональні загрози фінансовій безпеці України та шляхи їх запобігання. *Економічний вісник університету*. 2017. № 34/1. С. 140–150.
7. Василик О.Д. Теорія фінансів : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2000. 364 с.
8. Возняк Г.В. До питання бюджетної безпеки регіонів і громад України в умовах нестабільної економіки. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. інтернет конф. з міжнар. уч.* (21 січ. 2021 р.). Полтава: НУПП. 2021. 135 с.
9. Волосюк М.В., Сіренко І.В. Економічна безпека територіальної громади в системі забезпечення її сталого розвитку. *Економіка та держава*. 2021. № 6. С. 105–109.
10. Гесьць В.М. Концепція економічної безпеки України. *Економіст*. 1998. № 7–9. С. 63–82.
11. Гнидюк І. Бюджетна безпека як невід’ємний складник національної безпеки держави. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2021. № 1 (118). С. 94–98.
12. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. Київ : НАДУ при Президентові України, 2011. 748 с.
13. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення : монографія. Київ : КНТЕУ, 2001. 309 с.
14. Лисяк Л.В., Журавель М.О. Бюджетна політика як інструмент забезпечення фінансової безпеки України. *Modern Economics*. 2018. № 9. С. 54–59.
15. Марченко О.М., Пушак Я.Я., Ревак І.О. Фінансова безпека держави : навч. посіб. Львів. 2020. 356 с.
16. Мельник В.М., Савстєєва О.М. Бюджетна політика в системі фінансової безпеки держави. *Науковий вісник національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2020. № 1–2. С. 73–80.
17. Мойсєненко І.П., Марченко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛДУВС, 2011. 380 с.
18. Мунько А.Ю. Політика фінансової безпеки територіальних громад: розробка, реалізація, оцінювання. *Таврійський науковий вісник*. 2022. № 1. С. 66–72.
19. Полтораєв А.С. Системна таксономія фінансової безпеки. *Вісник аграрної науки Причорномор’я*. 2018. Вип. 3. С. 26–32.
20. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовт. 2013 р. № 1277. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>
21. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серп. 2012 р. № 569-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>

22. Рожко О.Д. Грошово-кредитна безпека України та шляхи її забезпечення. *Інтернаука*. 2017. № 2(24). URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/2017/2/2056>
23. Сухорукова Т.Г., Александрова О.Ю., Савгира К.Д. Оцінка та напрями підвищення фінансової безпеки регіонів України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 64. С. 186–196.
24. Сучасні тенденції розвитку фінансово-кредитної системи: теорія та практика : колективна монографія / кол. авторів. Полтава: ПП «Астроя», 2019. 115 с.
25. Трещов М. М. Концептуальні засади стратегічного управління ресурсним забезпеченням місцевих бюджетів : монографія / М. М. Трещов – Дніпро, ДРІДУ НАДУ : Моноліт, 2018. 308 с.
26. Управління фінансово-економічною безпекою держави та шляхи запобігання зовнішнім і внутрішнім загрозам: монографія / Балабаниць А.В., Гапонюк О.І., Горбашевська М.О., Кислова Л.А., Омельченко В.Я., Семкова Л.В. Мацука В.М., Осипенко К.В., Перепада Ф.Л. Маріуполь : Маріупольський держ. ун-т. 2020. 223 с.
27. Форкун І.В., Лепетун І.О. Податкова безпека як складова фінансової безпеки держави. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018. № 5 Том 1. С. 289–292.
28. Kryshchanovych M., Storozhev R., Malyshev K., Munko A., Khokhba O. State Management of the Development of National Cybersecurity Systems. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22 No. 5. P. 11–16. URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.5.3>
29. Rybalchenko L., Ryzhkov E., Ohrimenco S. Modeling economic component of national security. *Philosophy, Economics and Law Review*. 2021. Vol. 1. P. 25–36.

REFERENCES:

1. Bak N. (2019) Finansova bezpeka terytorialnykh hromad v Ukraini: sutnist, strukturni skladovi, zahrozy [Financial security of territorial communities in Ukraine: essence, structural components, threats]. *Svit finansiv*. 1. 98–110 [in Ukrainian].
2. Bilyk R.R., Filipchuk N.V. (2019) Problemy ekonomichnoi bezpeky ta konkurentospromozhnosti rehioniv v umovakh detsentralizatsii [Problems of economic security and competitiveness of regions in conditions of decentralization]. *Rehionalna ekonomika*. 4. 53–63. URL: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2019-4-4> [in Ukrainian].
3. Bryhynets A.A. (2017) Pravove zabezpechennia finansovoi bezpeky Ukrainy : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.07 [Legal provision of financial security of Ukraine: diss. ... Doctor of Law. Sciences: 12.00.07]. Irpin. 464 s. [in Ukrainian].
4. Buhil S.Ia. (2016) Finansova stiikist ta bezpeka mistsevykh biudzhethiv v umovakh obmezhenosti finansovykh resursiv [Financial sustainability and security of local budgets in conditions of limited financial resources]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*. 1. 55–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2016_1_15 [in Ukrainian].
5. Burlutskyi S. V., Burlutska S. V. (2015) Ekonomichna ta finansova bezpeka rehioniv v umovakh detsentralizatsii [Economic and financial security of regions in terms of decentralization]. *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia*. 6. 16–21 [in Ukrainian].
6. Varnalii Z.S. (2017) Instytutsionalni zahrozy finansovii bezpetsi Ukrainy ta shliakhy yikh zapobihannia [Institutional threats to the financial security of Ukraine and ways to prevent them]. *Ekonomichniy visnyk universytetu*. 34/1. 140–150 [in Ukrainian].
7. Vasylyk O.D. (2000) Teoriia finansiv [Theory of finance]. Kyiv : Vyshcha shkola. 364 s. [in Ukrainian].
8. Vozniak H.V. (2021) Do pytannia biudzhethnoi bezpeky rehioniv i hromad Ukrainy v umovakh nestabilnoi ekonomiky [To the issue of budgetary security of the regions and communities of Ukraine in the conditions of an unstable economy].

Ekonomichna bezpeka: derzhava, rehion, pidpriemstvo: materialy VI Vseukr. nauk.-prakt. internet konf. z mizhnar. uch. Poltava: NUPP. 135 [in Ukrainian].

9. Volosiuk M.V., Sirenko I.V. (2021) Ekonomichna bezpeka terytorialnoi hromady v systemi zabezpechennia yii staloho rozvytku [Economic security of the territorial community in the system of ensuring its sustainable development]. *Ekonomika ta derzhava*. 6. 105–109 [in Ukrainian].

10. Heiets V.M. (1998) Kontseptsiiia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Concept of economic security of Ukraine]. *Ekonomist*. 7–9. 63–82 [in Ukrainian].

11. Hnydiuk I. (2021) Biudzhethna bezpeka yak nevidiemnyi skladnyk natsionalnoi bezpeky derzhavy [Budget security as an integral component of the state's national security]. *Derzhava ta rehiony*. 1 (118). 94–98 [in Ukrainian].

12. Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia. T. 1 : Teoriia derzhavnoho upravlinnia (2011) [Encyclopedia of public administration. Vol. 1: Theory of public administration]. Kyiv : NADU. 748 s. [in Ukrainian].

13. Iermoshenko M.M. (2001) Finansova bezpeka derzhavy: natsionalni interesy, realni zahrozy, stratehiia zabezpechennia : monohrafiia [Financial security of the state: national interests, real threats, security strategy: monograph]. Kyiv : KNTEU. 309 s. [in Ukrainian].

14. Lysiak L.V., Zhuravel M.O. (2018) Biudzhethna polityka yak instrument zabezpechennia finansovoi bezpeky Ukrainy [Budgetary policy as a tool for ensuring financial security of Ukraine]. *Modern Economics*. 9. 54–59 [in Ukrainian].

15. Marchenko O.M., Pushak Ya.Ia., Revak I.O. (2020) Finansova bezpeka derzhavy : navch. posib. [Financial security of the state: education manual]. Lviv. 356 s. [in Ukrainian].

16. Melnyk V.M., Savstieieva O.M. (2020) Biudzhethna polityka v systemi finansovoi bezpeky derzhavy [Budgetary policy in the system of financial security of the state]. *Naukovyi visnyk natsionalnoi akademii statystyky, obliku ta audytu*. 1–2. 73–80 [in Ukrainian].

17. Moiseienko I.P., Marchenko I.P. (2011) Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva: navch. posibnyk. [Management of financial and economic security of the enterprise: education manual]. Lviv: LDUVS. 380 s. [in Ukrainian].

18. Munko A.Iu. (2022) Polityka finansovoi bezpeky terytorialnykh hromad: rozrobka, realizatsiia, otsiniuvannia [Financial security policy of territorial communities: development, implementation, evaluation]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk*. 1. 66–72 [in Ukrainian].

19. Poltorak A.S. (2018) Systemna taksonomiia finansovoi bezpeky [System taxonomy of financial security]. *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomia*. 3. 26–32 [in Ukrainian].

20. Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy : pryiniaty 29 zhovt. 2013 r. № 1277 [Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine On the approval of Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine from October 29 2013, No. 1277]. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> [in Ukrainian].

21. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro skhvalennia Kontseptsii zabezpechennia natsionalnoi bezpeky u finansovii sferi : pryiniata 15 serp. 2012 r. № 569-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the Concept of ensuring national security in the financial sphere dated August 15 2012, No. 569]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80> [in Ukrainian].

22. Rozhko O.D. (2017) Hroshovo-kredytna bezpeka Ukrainy ta shliakhy yii zabezpechennia [Monetary and credit security of Ukraine and ways to ensure it]. *Internauka*. 2 (24). URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/2017/2/2056> [in Ukrainian].

23. Sukhorukova T.H., Aleksandrova O.Iu., Savhyra K.D. (2018) Otsinka ta napriamy pidvyshchennia finansovoi bezpeky rehioniv Ukrainy [Assessment and directions for improving the financial security of the regions of Ukraine]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. 64. 186–196 [in Ukrainian].

24. Suchasni tendentsii rozvytku finansovo-kredytnoi systemy: teoriia ta praktyka : kolektyvna monohrafiia (2019) [Modern trends in the development of the financial and credit system: theory and practice: collective monograph]. Poltava: Astraia. 115 s. [in Ukrainian].

25. Treshchov M. M. (2018) Kontseptualni zasady stratehichnoho upravlinnia resursnym zabezpechenniam mistsevykh biudzhativ : monohrafiia [Conceptual principles of strategic management of resource provision of local budgets: monograph]. Dnipro : Monolit. 308 s. [in Ukrainian].

26. Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu derzhavy ta shliakhy zapobihannia zovnishnim i vnutrishnim zahrozam: monohrafiia (2020) [Management of the financial and economic security of the state and ways to prevent external and internal threats: monograph]. Balabanyts A.V., Haponiuk O.I., Horbashevska M.O., Kyslova L.A., Omelchenko V.Ia., Semkova L.V. Matsuka V.M., Osypenko K.V., Perepadia F.L. Mariupol : Mariupolskyi derzh. un-t. 223 s. [in Ukrainian].

27. Forkun I.V., Lepetun I.O. (2018) Podatkova bezpeka yak skladova finansovoi bezpeky derzhavy [Tax security as a component of the financial security of the state]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*. 5. 289–292 [in Ukrainian].

28. Kryshchanovych M., Storozhev R., Malyshev K., Munko A., Khokhba O. (2022) State Management of the Development of National Cybersecurity Systems. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 22/5. 11–16. URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.5.3> [in English].

29. Rybalchenko L., Ryzhkov E., Ohrimenco S. (2021) Modeling economic component of national security. *Philosophy, Economics and Law Review*. 1. 25–36 [in English].

УДК 352.07:378.1

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.4.7>

ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Соколова Е. Т. – аспірантка кафедри публічного управління та права Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради

ORCID: 0000-0003-2430-751X

У статті розглядаються окремі питання особливостей післявоєнного відновлення та реформування системи вищої освіти України. Реформування системи вищої освіти України є об'єктивним та необхідним процесом, що призводить до істотних змін у підходах публічного адміністрування, які посилюються в умовах подальшого установалення принципів демократії, згуртованості українського суспільства та соціальної єдності. Головними напрямками реформування залишаються процеси формування ринку освітніх послуг і конкурентного середовища в освіті, високий рівень лібералізації управлінських механізмів, державно-приватне партнерство. Під час проведення дослідження були використані такі наукові методи як аналітичний, діалектичний, структурно-функціональний аналіз та синтезу, порівняльний аналіз, моделювання. В межах здійсненого дослідження було розглянуто сучасний стан управління системою вищої освіти в Україні, визначено необхідність впровадження інноваційних моделей управління з їх практичним освоєнням. Автором запропонована концептуальна модель реформування системи вищої освіти України в умовах післявоєнного відновлення, для якої визначені принципові змістові та структурні елементи. Проаналізовано неоліберальні процеси та їх наслідки у сфері освітньої політики та «нового управління» («new public management») на державну систему управління освітою. Відповідно до підходу нового публічного врядування, кадровий потенціал розглядається з точки зору людського капіталу (тобто як потенційна форма продуктивності). Таким чином «ринкові цінності» приймаються, інтегруються та суб'єктивуються. Нова форма раціональності, яка сприймає управління освітою через непрямі форми контролю, розглядає економічні ринкові цінності як спосіб покращення продуктивності. Управління освітою в умовах післявоєнного відновлення має змінити традиційні політичні структури та процеси, звільняючи місце для нових агентів, зокрема стейкхолдерів, які втручаються в державну політику. Концепція «децентрованого управління» в починається з аналізу моделей поведінки суб'єктів і того, як вони інтерпретують факти повсякденного життя, а не з аналізу зовнішніх структур чи причин. Суб'єкти управляють собою, не потребуючи сильного зовнішнього уряду, щоб контролювати їх. У цьому контексті управління освітою сприймається як техніка та технологія управління, яка впливає на щоденну практику та управління системою вищої освіти. Таким чином, динаміка, функції, обов'язки, пріоритети та практика переосмислюються з точки зору вибору, компетенції, забезпечення та «успіху», які пов'язані з показниками ефективності та стандартизацією результатів всередині системи вищої освіти України.

Ключові слова: публічне управління, інноваційний менеджмент, децентралізація, система вищої освіти, реформування.

Sokolova E. T. Public administrative aspect of the post-war reconstruction and reform of the higher education system of Ukraine

The article deals with specific issues of the post-war reconstruction and reform of the higher education system of Ukraine. Reforming the higher education system of Ukraine is an objective and necessary process, which leads to significant changes in the approaches of public administration, which are strengthened in the conditions of strengthening the principles of democracy, the cohesion of Ukrainian society, and social unity. The main directions of reform remain the processes of the formation of the market for educational services and a competitive environment in education, a high level of liberalization of management mechanisms, and public-private partnerships. During the research, such scientific methods as analytical, dialectical, structural-functional analogy and synthesis, comparative analysis, and modeling were used.

Within the scope of the research, the current state of management of the higher education system in Ukraine was considered, and the need for the introduction of innovative management models and their practical development was determined. The author proposed a conceptual model of the reform of the higher education system of Ukraine in the conditions of post-war recovery, for which the principle content and structural elements are defined. Neoliberal processes and their consequences in the field of educational policy and «new public management» on the state education management system are analyzed. According to the new public governance approach, human resources are viewed from the perspective of human capital (i.e. as a potential form of productivity). In this way, «market values» are accepted, integrated, and subjectivized. A new form of rationality, which perceives the management of education through indirect forms of control, sees economic market values as a way to improve productivity. The management of education in the context of post-war reconstruction must change traditional political structures and processes, making room for new agents, in particular stakeholders who intervene in public policy. The concept of «decentralized governance» begins with an analysis of the behavior patterns of subjects and how they interpret the facts of everyday life, rather than with an analysis of external structures or causes. Subjects govern themselves without needing a strong external government to control them. In this context, educational management is perceived as a management technique and technology that affects the daily practice and management of the higher education system. Thus, the dynamics, functions, responsibilities, priorities, and practices are rethought in terms of choice, competence, provision, and «success», which are related to performance indicators and standardization of results within the higher education system of Ukraine

Key words: public administration, innovative management, decentralization, higher education system, reform.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах повномасштабної війни особливості функціонування системи вищої освіти у 2022 році зазнали суттєвих змін. Особливого значення набули питання запровадження інноваційних управлінських форм для здійснення швидкого реагування на проблеми та виклики, зокрема питання фінансування закладів вищої освіти, необхідність у терміновій релокації, зміни в організаційній структурі, організації вступної кампанії, зокрема для здобувачів з тимчасово окупованих територій та особливо небезпечних територій, формування держзамовлення за квотами, тощо. В умовах військового стану й перед системою вищої освіти, органами публічної влади України також постали нові виклики та завдання, зокрема забезпечення діяльності суб'єктів системи освіти. Долати ці виклики можливо в умовах безпосередньої згуртованості українського суспільства, соціальної єдності та національного спротиву російському вторгненню. Об'єднання публічних інституцій пришвидшилося в умовах посилення процесів демократизації суспільних відносин на основі національних цінностей.

Метою статті є здійснення загального огляду низки проблем, які постали у системі управління вищою освітою України в умовах військового стану для визначення стратегічної необхідності впровадження інноваційних моделей управління, їх практичного освоєння на основі імплементації європейського та світового досвіду. Під час проведення дослідження були використані такі наукові методи як аналітичний, діалектичний, структурно-функціональної аналогії та синтезу, порівняльний аналіз, моделювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічного врядування в умовах військового стану в Україні були розглянуті у працях І. Дегтярьової, О. Ковтун, О. Красівського, І. Крилової, А. Мунько, У. Садової, М. Трещова. Проблеми стратегічного післявоєнного відновлення у системі освіти досліджувалися у працях таких науковців як О. Антонова, О. Білоцький, Ю. Вітренко, Т. Лукіна. Однак варто зазначити, що в теперішніх умовах важливо вже зараз розпочати процес вироблення конкретних механізмів управління, які б відповідали світовим стандартам та практикам, враховували особливості національної системи вищої освіти та були дієвими навіть у складних економічних обставинах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів. Реформування системи вищої освіти України, що є об'єктивним та необхідним процесом призводить до істотних змін у підходах публічного адміністрування, характер якого зумовлений зміною парадигмальних уявлень про ролі, цілі та зміст освіти в сучасному світі. Процес оновлення освіти є частиною соціально-економічної модернізації держави у глобальному масштабі та визначає стратегічні принципи нової організаційно-економічної моделі освіти: зменшення присутності держави, формування ринку освітніх послуг і конкурентного середовища в освіті, а також високий рівень лібералізації управлінських механізмів. Виходячи з процесів децентралізації влади та посилення механізмів розвитку місцевого самоврядування спостерігаємо процеси з підвищення рівня освіти завдяки консолідації державних та місцевих ресурсів, залучення громадських організацій.

Використання механізмів конкурентоспроможності дозволяє залучити усі ресурсні сфери (економічну, організаційну, соціокультурну, тощо), та ті, що потребують горизонтального інтегрованого забезпечення ресурсами. Основні змістові та структурні елементи концептуальної моделі управління освітою на місцевому рівні відображено на рисунку 1.

Розвиток і вплив процесів неолібералізації змінили спосіб розуміння та управління освітньою системою в цілому у відповідності до Нового «Доброго врядування» (Good governance), який інтегрує цінності вільного ринку,



Рис. 1. Концептуальна модель реформування системи вищої освіти України в умовах післявоєнного відновлення

конкурентоспроможності, підзвітності, зовнішнього оцінювання, тощо. Аналіз неоліберальних процесів та їх наслідків у сфері освітньої політики та «нового управління» («new public management») на державну систему управління освітою призводить до висновку, що процес публічного управління освітою є багатофакторним та багатовимірним явищем з власною раціональністю, що виходить за межі економічного та ринкового полів. Конструкція неоліберальної суб'єктивності змушує сприймати дійсність крізь призму бізнес-логіки. Саме через таку точку зору аналізуються державні ресурси, тому «належне управління» системою вищої освіти вимірюється з точки зору ефективності, результативності та економії. Це означає припустити, що неолібералізм як форма управління освітою, в якій деякі суб'єкти управління здатні поширювати та застосовувати характерні цінності підзвітності та корпоративної відповідальності бізнесу. Багато дослідників піднімають у своїх працях питання сутності неолібералізму, так В. Браун, розглядає неолібералізм, як інтелектуальний проєкт, який є чимось складнішим, ніж простою зацікавленістю та способом накопичення глобального капіталу. Хоча він спирається на раціональність, яка зміцнює владу капіталістичного класу, це (політична) раціональність, яка виходить за межі економічної концепції «ринку». Цей проєкт переосмислює глобальне управління, надаючи нового значення відносинам, які існують між державою, економікою, суспільством і громадянами. Відповідно до підходу нового публічного врядування, люди розглядаються з точки зору людського капіталу (тобто як потенційна форма продуктивності). Таким чином «ринкові цінності» приймаються, інтегруються та суб'єктивуються [1, с. 253–271]. Таким чином, демократія, як простір для рівності, суверенітету та суспільних інтересів, вразлива до тих форм неоліберального привласнення, які переосмислюють її значення та цінність [2, с. 211–226]. В останні десятиліття неоліберальна політика зробила наголос на конкуренції між освітою та стратегіями нового публічного врядування як механізмів, що спрямовані на підвищення ефективності та підзвітності системи освіти у багатьох країнах. Таким чином, один із центральних аргументів, висунутих новим публічним врядуванням є підвищення ефективності навчання, що вимагає не лише «компетентних» і «добре дисциплінованих» фахівців, а й ефективних менеджерів, які підзвітні адміністрації закладів як так і для суспільства в цілому. За словами К. Лейс, нове публічне врядування замінило бюрократичні способи управління цінностями приватного сектору, в якому контроль над результатом, продуктивністю та ефективністю надається набагато більшого значення, ніж вхідні ресурси або процеси [3, с. 110]. З цієї точки зору приватні провайдери пропонують різні освітні послуги державній системі. До них належать управління даними та програми, спрямовані на професійний розвиток науково-педагогічних працівників разом із діагностичними тестами. На думку С. Холла, в умовах нового публічного врядування процеси приватизації та екстерналізації, а також лібералізації торгівлі. Національні держави відіграють активну роль у конфігурації цієї раціональності, виробляючи та відтворюючи процеси нового публічного врядування та конструюючи власну особливу ідентичність, на додаток до того, щоб скеровувати та надавати сенсу громадським інституціям, як система вищої освіти. Це відповідає «цінностям» бізнесу, конкуренції та ефективності [4, с. 422]. Повноваження держави також створюють цю неоліберальну реальність. Неоліберальна логіка впливає на наше мислення на додаток до наших щоденних практик і завдань, які імітують механізми контролю приватних компаній. Це було названо ключем до «управління на відстані» та означає, що люди контролюють себе без необхідності прямого контролю ззовні або принаймні

видимого контролю [5, с. 316–334]. Нова форма раціональності, яка сприймає управління освітою через непрямі форми контролю, розглядає економічні ринкові цінності як спосіб покращення продуктивності. Неоліберальна ідентичність «підприємницького Я» або «підприємця самого себе» формує спосіб життя. Це характеризується потребою в постійному завоюванні, сильним утилітарним баченням природи та людей разом із сильною особистою дисципліною. У державних освітніх системах країн Західної Європи, дискурси про «добре врядування» є частиною логіки контролю ефективності. Тут професійна діяльність науково-педагогічних працівників аналізується з точки зору підзвітності та оцінювання [6, с. 655]. Механізми контролю, які проголошуються новим публічним врядуванням приховані збільшенням явної (або теоретичної) форми автономії закладів вищої освіти. Під егідою автономії можна знайти різні практики та програми. Зокрема можна зустріти приклади управлінських підходів, за яких керівник закладу вищої освіти бере на себе та виконує функції бізнес-менеджера – наймає чи звільняє персонал, збирає кошти та управляє. Таким чином, співробітники сприймаються як автономні професіонали, які приймають рішення відповідно до свого соціального контексту. Неоліберальне врядування, яке просуває цей дискурс, захищає свою позицію, стверджуючи, що якщо підготовка керівників ЗВО буде покращена з точки зору менеджменту, ефективність системи вищої освіти в цілому можна буде ще краще оцінити. Ця «оновлена» форма управління державним сектором була описана такими авторами, як М. Болл, як «неоліберальне управління». Болл стверджує, що був зроблений крок від уряду до управління. Іншими словами, відбувся перерозподіл повноважень, контролю та управління державними закладами освіти. Проте аналіз не обмежується управлінням системи вищої освіти. Також висвітлюється ширший термін управління освітою та його зв'язок із новим публічним врядуванням та неолібералізмом загалом. Відповідно до досліджень Е. Вілкінса, управління освітою є широким і багатограним поняттям та може розглядатися як полівалентне явище. Крім того, це можна уявити як політико-економічний проєкт чи стратегію, форму втручання, проблематизацію, розширення можливостей або техніку переконання. Відповідно до цього, такі автори як Д. Коллет, А. Торт, Е. Гасія сприймають управління як «новий спосіб управління людьми та їхньою поведінкою, в основному через три елементи: державність, «віддалений уряд» і свобода-відповідальність». По-перше, у сфері освіти такий підхід до управління вказує на те, що з 1990-х років і до сьогодні європейські держави більше не є єдиними відповідальними за державну освіту. Держави схвалюють запровадження приватних постачальників, компаній, фондів і аналітичних центрів, які тепер мають можливість розробляти програми, передавати знання та керувати освітніми центрами. Завдяки цьому, а також у рамках освітньої реформи, управління освітою сприяє інституційній динаміці та практикам, які демонтують проміжні структури, види діяльності та урядових агентів і передають більше передбачуваної «влади» чи автономії закладам вищої освіти. Ця децентралізація або «розмежування» посилює відповідальність інших агентів, таких як управління освітою, центру якості освіти [7, с. 146–154]. Тепер очікується, що вони візьмуть на себе обов'язки та відповідальність, пов'язані з оцінкою, контролем і підзвітністю. З іншого боку, управління освітою змінює традиційні політичні структури та процеси, звільняючи місце для нових агентів, які втручаються в державну політику та отримують від неї вигоду. «Віддалений уряд» є ще одним важливим елементом, що стосується цього питання. Цей спосіб управління поєднує більш прямі, персональні, автономні та горизонтальні методи контролю поведінки

з традиційними за допомогою прямих, бюрократичних та ієрархічних заходів [8, с. 176–181]. Згідно з цією ідеєю віддаленого уряду, управління освітою розглядається як технологія, заснована на недовірі, його метою є здійснення (дистанційного) контролю за освітніми професіоналами та їхньою практикою. Збільшення інспекцій та аудитів, зовнішнього моніторингу та підзвітності можуть пояснити це через «залучення» людей (через посередництво та посередницькі відносини) до участі в управлінні освітою та інтегрують методи самоврядування та дистанційного управління. Концепція «децентрованого управління» в починається з аналізу моделей поведінки суб'єктів і того, як вони інтерпретують факти повсякденного життя, а не з аналізу зовнішніх структур чи причин [9, с. 63–68]. Суб'єкти вчаться управляти собою, не потребуючи сильного зовнішнього уряду, щоб контролювати їх. У цьому контексті управління освітою сприймається як техніка та технологія управління, яка впливає на щоденну практику та управління системою вищої освіти. Таким чином, динаміка, функції, обов'язки, пріоритети та практика переосмислюються з точки зору вибору, компетенції, забезпечення та «успіху», які пов'язані з показниками ефективності та стандартизацією результатів [10, с. 48–50].

Висновки з проведеного дослідження. У процесі дослідження були з'ясовані перспективні напрями реформування системи вищої освіти в контексті майбутнього післявоєнного відновлення держави. Стратегічні орієнтири розглядаються також в умовах посилення євроінтеграції, залучення кращих світових управлінських практик і досвіду. Подальших наукових розвідок потребують питання урегулювання чинного законодавства до можливостей застосування інноваційних управлінських практик. Акумуляована інформація, яка отримана завдяки проведеному дослідженню повинна стати надійною базою для подальшого реформування системи вищої освіти для достовірного і об'єктивного відображення обсягу шкоди, заподіяного під час воєнної агресії з метою відновлення потужностей економіки країни, зміцнення державного бюджету та збереження робочих місць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Verger A., Curran M. New Public Management as Global Education Policy: Its Adoption and Re-Contextualisation in a Southern European Setting. *Critical Studies in Education*. 2014. № 55. P. 253–271. <https://doi.org/10.1080/17508487.2014.913531>
2. Wilkins A., Olmedo A. Education governance and social theory: Interdisciplinary approaches to research. London, 2018. 256 p.
3. Leys C. Market-Driven Politics: Neoliberal Democracy and the Public Interest. London, 2003. 280 p.
4. Ritacco-Real M., Garrote-Rojas D., Jiménez-Ríos FJ, Rodríguez-Martínez FM. Analysis of the Educational Administration of the Public Educational Centers of Andalusia (Spain): The Role of the Manager in the Face of New Social Challenges. *Education Sciences*. 2022. № 12(6). P. 422–430. <https://doi.org/10.3390/educsci12060422>
5. Piattoeva N. Elastic numbers: national examinations data as a technology of government. *Journal of Education Policy*. 2015. № 30 (3). P. 316–334. <https://doi.org/10.1080/02680939.2014.937830>
6. Sant E. Democratic Education: A Theoretical Review (2006–2017). *Democratic Education: A Theoretical Review*. 2019. № 89 (5). P. 655–696. <https://doi.org/10.3102/0034654319862493>
7. Лукашук М.А. Теоретико-методологічні засади дослідження інноваційних процесів в системі освіти. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2018. № 72. С. 146–154.
8. Соколова Е. Т. Теоретико-методологічні засади дослідження інноваційних управлінських форм у системі вищої освіти України. *Modern Economics*. 2021. № 29 (2021). С. 176–181. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-27)

9. Сиченко В. В., Рибкіна С. О., Соколова Е. Т. Сучасні тенденції розвитку організаційних структур у системі управління закладами вищої освіти. Публічне управління та митне адміністрування. 2020. № 4 (27). С. 63–68.

10. Соколова Е., Братаніч Б. Сучасні тенденції та зарубіжний досвід фінансування закладів вищої освіти. Збірник наукових праць ЛОГОС. Вип. 1. С. 48–50. <https://doi.org/10.36074/24.01.2020.v1.1>

REFERENCES:

1. Verger, Antoni & Curran, Marta. (2014). New Public Management as Global Education Policy: Its Adoption and Re-Contextualisation in a Southern European Setting. *Critical Studies in Education*, 55, 253–271.

2. Wilkins A., & Olmedo A. (2018). Education governance and social theory: Interdisciplinary approaches to research. London : Bloomsbury Academic.

3. Leys, C. (2003). Market-Driven Politics: Neoliberal Democracy and the Public Interest. London : Verso.

4. Ritacco-Real M., Garrote-Rojas D., et al. (2022). Analysis of the Educational Administration of the Public Educational Centers of Andalusia (Spain): The Role of the Manager in the Face of New Social Challenges. *Education Sciences*, 12(6), 422.

5. Piattoeva N. (2015) Elastic numbers: national examinations data as a technology of government. *Journal of Education Policy*, 30(3), 316–334.

6. Sant, E. (2019). Democratic Education: A Theoretical Review (2006–2017). *Democratic Education: A Theoretical Review*, 89, 5, 655–696

7. Lukashuk, M. A. (2018). Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia innovatsiinykh protsesiv v systemi osvity [Theoretical and methodological principles of research of innovative processes in the education system]. *Humanitarnyi visnyk ZDIA*, 72, 146–154 [in Ukrainian].

8. Sokolova, E. T. (2021). Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia innovatsiinykh upravlinskykh form u systemi vyshchoi osvity Ukrainy [Theoretical and Methodological Principles of Research of Innovative Management Forms in the System of Higher Education of Ukraine]. *Modern Economics*. 29(2021), 176–181 [in Ukrainian].

9. Sychenko, V. V., Rybkina, S. O., & Sokolova, E. T. (2020). Suchasni tendentsii rozvytku orhanizatsiinykh struktur u systemi upravlinnia zakladamy vyshchoi osvity [Current trends in the development of organizational structures in the management system of higher education institutions]. *Publichne upravlinnja ta mytne administruvannja*, 4 (27), 63–68 [in Ukrainian].

10. Sokolova, E. T. & Bratanich B. (2020). Suchasni tendentsii ta zarubizhnyi dosvid finansuvannia zakladiv vyshchoi osvity [Current trends and foreign experience in financing higher education institutions]. *Zbirnyk naukovykh prats LОНОС*, 1, 48–50 [in Ukrainian].

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Базько О. А.	3	Мунько А. Ю.	47
Бондаренко Л. І.	10	Наумчук К. М.	23
Дика О. С.	23	Овчарова Ж. М.	40
Дикий А. П.	23	Соколова Е. Т.	58
Лебідь О. В.	32	Тростенюк Т. М.	23
Мельниченко О. А.	40		

ЗМІСТ

Базько О. А. Практична реалізація моделі оцінювання готовності об'єднаних територіальних громад до здійснення проєктної діяльності	3
Бондаренко Л. І. Використання зарубіжного досвіду в побудові і реалізації трансформаційних процесів організації діяльності органів виконавчої влади: стан і подальші можливості.....	10
Дикий А. П., Дика О. С., Наумчук К. М., Тростенюк Т. М. Понятійно-категоріальний апарат інформаційної безпеки України в забезпеченні національної безпеки	23
Лебідь О. В. Сучасні практики взаємодії органів публічного управління з громадськістю в системі безперервної освіти педагогічних працівників.....	32
Мельниченко О. А., Овчарова Ж. М. Публічне управління розвитком сфери охорони здоров'я як предмет наукових досліджень	40
Мунько А. Ю. Фінансова безпека територіальних громад: генеза та розвиток теоретичної бази	47
Соколова Е. Т. Публічно-управлінський аспект післявоєнного відновлення та реформування системи вищої освіти України.....	58

CONTENTS

Bazko O. A. Practical implementation of the model for assessing the readiness of united territorial communities to implement project activities.....	3
Bondarenko L. I. The use of foreign experience in the construction and implementation of transformational processes in the organization of the activities of executive authorities: status and further opportunities	10
Dykyi A. P., Dyka O. S., Naumchuk K. M., Trosteniuk T. M. Conceptual and categorical apparatus of information security of Ukraine in ensuring national security	23
Lebid O. V. Modern practices of interaction of public administration parties with the public in the system of continuous education of teachers.....	32
Melnychenko O. A., Ovcharova Zh. M. Public management of health care development as a subject of scientific research	40
Munko A. Yu. Financial security of territorial communities: genesis and development of theoretical base	47
Sokolova E. T. Public administrative aspect of the post-war reconstruction and reform of the higher education system of Ukraine.....	58

Таврійський науковий вісник

Випуск 4

Публічне управління та адміністрування

Комп'ютерна верстка Семенченко Ю.С.

Підписано до друку 28.10.2022 р.

Формат 70×100/16. Папір офсетний.
Замовлення № 1022/420. Умовн. друк. арк. 5,95.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.